

ΔΠΜΣ - Σχεδιασμός και Ανάπτυξη Τουρισμού & Πολιτισμού

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης

Τμήμα Οικονομικών Επιστήμων

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Διπλωματική Εργασία

Αλλοίωση πολιτιστικής ταυτότητας λόγω του τουρισμού

Μελέτη περίπτωσης: Σκιάθος

Αναστασία Μητροπάνου του Νικολάου

Επιβλέπων Καθηγητής : Αριστείδης Σαπουνάκης

Αναπληρωτής Καθηγητής

Βόλος, Φεβρουάριος 2018

Υπεύθυνη Δήλωση

Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στη διπλωματική εργασία. Επίσης, έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες. Επίσης βεβαιώνω ότι αυτή η πτυχιακή εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά ειδικά για τις απαιτήσεις του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών Σχεδιασμός και Ανάπτυξη Τουρισμού & Πολιτισμού.

Μητροπάνου Αναστασία

Βόλος, Ιούνιος 2018

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	1
ΑΒΣΤΑΚΤ	2
Κατάλογος Εικόνων	5
Κατάλογος Πινάκων	5
Κατάλογος Χαρτών	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΈΡΕΥΝΑΣ	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	10
2.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ: Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ.....	10
2.2 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ: Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ.....	11
3.2 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ	20
3.2.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	25
3.3 ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ	26
3.3.1 ΑΙΜΕΝΑΣ.....	26
3.3.2 ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟ	28
3.4 Η ΣΚΙΑΘΟΣ ΤΟΥ ΧΘΕΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΑ	30
3.5 Ο ΚΥΚΛΟΣ ΖΩΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΣΚΙΑΘΟΥ.....	35
3.6 SWOT ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΚΙΑΘΟΥ.....	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο : ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΈΡΕΥΝΑΣ	40
4.1.ΠΡΟΦΙΛ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ	40
4.2. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΝΟΙΧΤΗΣ ΕΡΩΤΗΣΗΣ.....	42
4.3. ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΜΕΤΑΒΛΗΤΩΝ	44
4.4. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ.....	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο : ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ	54
5.1 ΑΛΛΟΙΩΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ	54
5.2 ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ ΛΑΓΑΝΑ	54
5.3 ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ - ΜΑΛΙΑ.....	56

5.4 ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: ΣΚΙΑΘΟΣ.....	57
5.4.1 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ	58
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ^ο : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	61
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	63
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	74

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία ασχολείται με το θέμα της αλλοίωσής της πολιτιστικής ταυτότητας μιας τουριστικής περιοχής. Για την διερεύνηση του θέματος επιλέχθηκε η μέθοδος της εμπειρικής έρευνας μέσω της συλλογής ερωτηματολογίων τα οποία απαντήθηκαν από τους μόνιμους κάτοικους της περιοχής της Σκιάθου. Επιχειρήθηκε στην έρευνα να διερευνηθεί εάν υπάρχει και ποιος ο βαθμός της πολιτιστικής αλλοίωσης στη Σκιάθο εξαιτίας του μαζικού τουρισμού και σε ποιους τομείς εντοπίζεται αυτή η αλλοίωση. Η επιλογή της Σκιάθου ως αντικείμενο της εργασίας οφείλεται στο γεγονός ότι αποτελεί έναν προορισμό που δεν έχει ερευνηθεί στο παρελθόν και για αυτό το λόγο τα όποια συμπεράσματα προκύψουν θα συμβάλλουν στη διεξοδικότερη προσέγγιση του συγκεκριμένου ζητήματος.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας ο μεγαλύτερος αριθμός των κατοίκων θεωρεί ότι υπάρχει πολιτιστική αλλοίωση λόγω του μαζικού τουρισμού. Επίσης, στην εργασία έγινε σύγκριση των αποτελεσμάτων από τη μελέτη περίπτωσης της Σκιάθου με αντίστοιχα αποτελέσματα που προέκυψαν από τη μελέτη άλλων τουριστικών περιοχών στην Ελλάδα που δέχονται μαζικό τουρισμό.

Για την άρση του φαινομένου της αλλοτρίωσης της πολιτιστικής παράδοσης της Σκιάθου προκρίθηκε η λύση της εφαρμογής ενός προγράμματος/ στρατηγικού σχεδιασμού που θα στηρίζεται στην ανάπτυξη διαφόρων μορφών εναλλακτικού τουρισμού καθώς ο εναλλακτικός τουρισμός μπορεί να αποτελέσει μοχλό στην περαιτέρω ανάπτυξη του νησιού και να οδηγήσει στην αειφόρο ανάπτυξη της Σκιάθου.

Λέξεις κλειδιά: Σκιάθος, πολιτιστική αλλοίωση, μαζικός τουρισμός, πολιτιστική κληρονομιά, εικόνα περιοχής, μόνιμοι κάτοικοι, εμπειρική έρευνα.

ABSTRACT

‘Alteration of cultural identity because of tourism: Case study Skiathos’

The present paper is concerned with the deterioration of cultural identity of a tourist location, and more specifically with that of the island of Skiathos. For this study, a questionnaire method was chosen aiming to identify the experience and views of the local community of Skiathos. The specific aim has been to explore the degree in which the island’s cultural identity has been influenced by mass tourism of the last decades, especially during the summer period. The choice of Skiathos was made due to the fact that the specific issue has not attracted any research so far although the island already constitutes an important tourist destination. For this reason, the outcome of the present study is expected to contribute to a thorough approach regarding this particular issue. According to the results of this study, the majority of the inhabitants questioned agree that there has been substantial cultural distortion as a result of mass tourism. This research also compared the information gathered from Skiathos to results from other studies involving other tourist destinations with mass tourism throughout Greece. In order to alter this alienation of cultural tradition in Skiathos, a strategic solution has been chosen, which was based on establishing alternative tourism. This alternative form of tourism could act as a lever for the improvement of economic and cultural development of the island.

Keywords: Skiathos island, cultural alteration, mass tourism, cultural heritage, region image, permanent residents, empirical research.

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1: Παραλία Λαλάρια	17
Εικόνα 2: Παραλία Κουκουναριές και υδροβιότοπος	18
Εικόνα 3 & 4: Το Μουσείο του Παπαδιαμάντι	21
Εικόνα 5: Από τα ερείπια του μεσαιωνικού φρουρίου στην περιοχή του Κάστρου	24
Εικόνα 6: Μέρος της οχύρωσης του Κάστρου	24
Εικόνα 7: Διάδρομός προσγείωσης/απογείωσης αεροδρομίου της Σκιάθου	32

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1: Περιοχών φυσικού τοπίου	18
Πίνακας 2: Περιοχές Πολιτιστικού χαρακτήρα	25
Πίνακας 3. Κίνηση επιβατών Λιμένα Σκιάθου έτος 2003-2016	29
Πίνακας 4. Κίνηση επιβατών αερολιμένα Σκιάθου ετών 2003-2016	31
Πίνακας 5: Διανυκτερεύσεις σε καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου	37
Πίνακας 5. Δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος	43
Πίνακας 6: Απαντήσεις με βάση το φύλο	49
Πίνακας 7: Απαντήσεις με βάση την ηλικία	51
Πίνακας 8: Απαντήσεις με βάση το μορφωτικό επίπεδο	53
Πίνακας 9: Ηλικίες που επισκέπτονται τα νησί	56
Πίνακας 10: Χαρακτηριστικά της περιοχής	57

Κατάλογος Χαρτών

Χάρτης 1: Το φυσικό περιβάλλον της Σκιάθου	20
Χάρτης 2: Η Πολιτιστική κληρονομιά της Σκιάθου	26
Χάρτης 3: Η θέση του λιμένα και του αερολιμένα	27
Χάρτης 4: Η ακτοπλοϊκή σύνδεση της νήσου Σκιάθου με την ηπειρωτική χώρα και τις Β. Σποράδες	28
Αντιληπτικός χάρτης 5: Σημείων ενδιαφέροντος Σκιάθου του καλλιτέχνη Tomek Giovanis	64

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται το ζήτημα της αλλοίωσης της πολιτιστικής ταυτότητας της Σκιάθου λόγω του μαζικού τουρισμού, και κατά πόσο υπάρχει και είναι αισθητό στο πέρας των χρόνων, με βάση τις αντιλήψεις των μόνιμων κατοίκων της περιοχής. Η εικόνα ενός τουριστικού προορισμού διαμορφώνεται μέσα από μία σειρά ερεθισμάτων που σχετίζονται με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα μίας περιοχής, όπως την ιστορία, τα ήθη και τα έθιμα, τον πολιτισμό αλλά και με άλλους παράγοντες όπως το κλίμα και την προσβασιμότητα (Κοκκώσης κ.α., 2011). Για τις ανάγκες της εργασίας πραγματοποιήθηκε εμπειρική έρευνα με την συλλογή πρωτογενών δεδομένων μέσω της χρήσης ερωτηματολογίων, τα οποία απαντήθηκαν από τους μόνιμους κατοίκους της Σκιάθου. Διερευνάται επίσης η πολιτιστική αλλοίωση της περιοχής, αν υπάρχει, πως έχει επηρεάσει τους μόνιμους κατοίκους και πού είναι αισθητή στην τουριστική εξέλιξη της περιοχής, καθώς επίσης πόσο έχει επηρεάσει την εικόνα της περιοχής. Η επιλογή του συγκεκριμένου θέματος έγινε λόγω του κενού που παρατηρήθηκε σχετικά με αυτό το ζήτημα στην συγκεκριμένη περιοχή.

Η διπλωματική εργασία ξεκινάει με τη θεωρητική και εννοιολογική προσέγγιση των εννοιών που εξετάζονται, όπως ο τουρισμός στην ιστορική του διάσταση, τα είδη και οι μορφές του. Ακολουθεί το επόμενο κεφάλαιο μέσα από βιβλιογραφική ανασκόπηση με βάση την οποία δίνονται στοιχεία σχετικά με το τοπίο της Σκιάθου, την πολιτιστική κληρονομιά του νησιού ενώ δίνεται ιδιαίτερη έμφαση και στο κάστρο της Σκιάθου. Σε αυτό το κεφάλαιο γίνεται επίσης αναφορά στο ζήτημα της ακτοπλοϊκής και αεροπορικής σύνδεσης του νησιού, η εικόνα του Σκιάθου στο παρελθόν και η σύνδεσή του νησιού με το σήμερα . Το κεφάλαιο κλείνει με τη SWOT Ανάλυση. Στο επόμενο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας που έγιναν μέσα του προγράμματος spss καθώς και ο σχολιασμός αυτών. Έπειτα παρουσιάζονται στο τρίτο κεφάλαιο στοιχεία για την πολιτιστική αλλοίωση του νησιού μέσω σύγκρισης του βαθμού αλλοίωσης από δυο περιοχές. Το τελευταίο κεφάλαιο αφορά τα συμπεράσματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΈΡΕΥΝΑΣ

Στο κεφάλαιο της Μεθοδολογίας αναφέρεται ο σκοπός της έρευνας, περιγράφονται αναλυτικά οι μέθοδοι οι οποίοι χρησιμοποιήθηκαν για την συλλογή των δεδομένων, η δειγματοληψία, η προκαταρκτική έρευνα και οι μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν για τη συλλογή πληροφοριών. Σκοπός της έρευνας είναι η ύπαρξη ή μη πολιτιστικής αλλοίωσης στο νησί της Σκιάθου λόγω του μαζικού τουρισμού, μέσω των ερωτηματολογίων που απαντήθηκαν από τους μόνιμους κατοίκους της Σκιάθου και της βιβλιογραφικής ανασκόπησης σε παρόμοιες τουριστικού ενδιαφέροντος περιοχές.

Το είδος της έρευνας που χρησιμοποιήθηκε για την πραγματοποίηση της εργασίας είναι η ποσοτική έρευνα. Με την ποσοτική έρευνα επιχειρείται η εύρεση σχέσεων μεταξύ διαφόρων παραγόντων. Επίσης, η ποσοτική έρευνα αναφέρεται στη συστηματική διερεύνηση φαινομένων με στατιστικές μεθόδους, μαθηματικά μοντέλα και αριθμητικά δεδομένα. Χρησιμοποιείται συνήθως αντιπροσωπευτικό δείγμα παρατηρήσεων και επιδιώκεται γενίκευση σε ένα ευρύτερο πληθυσμό. Η συλλογή δεδομένων γίνεται με δομημένα πρωτόκολλα, όπως ερωτηματολόγια, κλίμακες και δοκίμια επιτευγμάτων. Στην ποσοτική έρευνα τα δεδομένα θα πρέπει να τυποποιηθούν για να μπορούν να μετρηθούν, έτσι ώστε οι μεταβλητές να λάβουν αριθμητική τιμή και μέσω στατιστικής αναλύσεων να ελεγχθούν οι συσχετίσεις τους.

Οι ποσοτικές έρευνες ακολουθούν ως επί το πλείστον έναν αυστηρό και προκαθορισμένο ερευνητικό σχεδιασμό, σύμφωνα με τον οποίο οι περισσότερες κρίσιμες αποφάσεις έχουν ληφθεί από τον ερευνητή πριν από τη διεξαγωγή της επιτόπιας έρευνας στο ερευνώμενο πεδίο. Εκείνο, δε, που επιδιώκεται εντέλει είναι ο εμπειρικός έλεγχος προδιατυπωμένων ερευνητικών υποθέσεων, οι οποίες έχουν συναχθεί παραγωγικά από συγκεκριμένα θεωρητικά πλαίσια. Σύμφωνα με την ποσοτική προσέγγιση, κάθε έρευνα οφείλει να πληροί τα κριτήρια της. (βλ. μεταξύ άλλων και Bryman, 1988: 15· Κυριαζή, 2011: 47-510).

Τα κριτήρια είναι τα εξής:

- Εγκυρότητας η οποία συνδέεται με τη διασφάλιση ότι η τεχνική της έρευνας είναι ενδεδειγμένη για το συγκεκριμένο αντικείμενο μελέτης.

- Αντιπροσωπευτικότητας που συνδέεται με τη διασφάλιση ότι οι επιλεγμένες περιπτώσεις μπορούν να θεωρηθούν επαρκώς ενδεικτικές του ερευνώμενου πληθυσμού.
- Αξιοπιστίας. Το συγκεκριμένο κριτήριο αναφέρεται στη συνέπεια και τη σταθερότητα της ερευνητικής τεχνικής. Μια μέτρηση είναι, για παράδειγμα, αξιόπιστη αν δίνει όμοια αποτελέσματα όσες φορές και αν επαναληφθεί σε παρόμοιες συνθήκες.
- Αντικειμενικότητας. Το συγκεκριμένο κριτήριο αναφέρεται στην ελαχιστοποίηση της προσωπικής ανάμειξης, της συναισθηματικής εμπλοκής και της υποκειμενικής κρίσης του ερευνητή.

Για την δημιουργία του ερωτηματολογίου θα πρέπει να προηγείται ο κατάλληλος σχεδιασμός και έλεγχος. Αρχικά επιλέγονται οι ερωτήσεις που θα περιέχει το ερωτηματολόγιο. Το 1^ο μέρος του ερωτηματολογίου είναι το προφίλ των ερωτηθέντων που περιέχει ερωτήσεις σχετικά με το φύλο, την ηλικία, το επίπεδο εκπαίδευσης κτλ. Τα υπόλοιπα μέρη σχετίζονται με το βασικό ερώτημα της έρευνας αλλά και ερωτήσεις που είναι προϊόν ζητημάτων που άπτονται με το θέμα της εργασίας. Η μορφή των ερωτήσεων μπορούν να είναι δύο ειδών: κλειστού τύπου όπου ο ερωτώμενος καλείται να επιλέξει μεταξύ συγκεκριμένων απαντήσεων, ανοιχτού τύπου όπου ο ερωτώμενος απαντά στην ερώτηση συμπληρώνοντας το κενό περιθώριο που προβλέπεται για να καταχωρίσει την απάντησή του. Στην παρούσα έρευνα οι περισσότερες ερωτήσεις ήταν κλειστού τύπου και μία ερώτηση ήταν ανοιχτού τύπου. Έτσι η επιλογή της μορφής των ερωτήσεων έγινε με κριτήριο την αποτελεσματικότητα, την ευελιξία, το ενδιαφέρον, την ομοιογένεια στο ερωτηματολόγιο και κυρίως την ακαταλληλότητα στην επεξεργασία των δεδομένων. Η μορφή του ερωτηματολογίου θα πρέπει να είναι οργανωμένη, σαφής, σύντομη και να εμπεριέχει τις απαιτούμενες οδηγίες και υποδείξεις για την καλύτερη κατανόηση του. Η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων στους μόνιμους κατοίκους έγινε με την βοήθεια του ερευνητή, και στο πλαίσιο της συζήτησης σχετικά με τις απόψεις που είχαν για το θέμα της αλλοίωσης της πολιτιστικής ταυτότητας της περιοχής λόγω του μαζικού τουρισμού. Μετά τη συλλογή 147 ερωτηματολογίων έγινε η κωδικογράφηση των ερωτηματολογίων μέσω του στατιστικού προγράμματος SPSS για την ανάλυσή τους. Ο μεγαλύτερος αριθμός των ερωτήσεων ήταν σε μορφή κλίμακας likert από 1 έως 7, με την απάντηση 1 να σημαίνει πως δεν συμφωνούν και καθόλου και την απάντηση 7 πως συμφωνούν πάρα πολύ.

Η επιλογή της κλίμακας likert επιλέγεται από πολλούς αξιολογητές καθώς το τελικό αποτέλεσμα μπορεί να ανακοινωθεί και σε λιγότερο εξοικειωμένους με θέματα στατιστικού ενδιαφέροντος (Sproogen κ.ά., 2007). Οι Green και Rao προτείνουν 6 βαθμίες ή 7 βαθμίες κλίμακες, για τον λόγο ότι η αύξηση του αριθμού των απαντήσεων πέραν των ορίων αυτών δίνει πολύ μικρή σχετική πληροφορία. Ο Symonds (1924) ήταν ο πρώτος που υποστήριξε τη θετική συσχέτιση με τη χρήση 7 βαθμίες κλίμακας απαντήσεων. Ο Miller (1956) υποστήριξε ότι το ανθρώπινο μυαλό έχει τη δυνατότητα να ξεχωρίζει ένα εύρος επτά απαντήσεων, με μια μικρή απόκλιση ± 2 απαντήσεων. Η αξιοπιστία και η εγκυρότητα των αποτελεσμάτων βελτιώνεται με την υιοθέτηση κλίμακας 7απαντήσεων (Churchill, 1979: Ogbonna, E., & Harris, L. C., 2000).

Η παρούσα εργασία εκτός από την ποσοτική έρευνα χρησιμοποίησε ως μεθοδολογικό εργαλείο και την βιβλιογραφική ανασκόπηση που αποτελεί ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο για τον ερευνητή ώστε να αντλήσει σχετικές πληροφορίες για την έρευνα αλλά και για να είναι σε θέση να παρακολουθεί τις διεθνείς εξελίξεις στο ερευνητικό πεδίο που τον αφορά. Η μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας βοηθά επίσης τον ερευνητή στο να βελτιώνει το συγγραφικό του ύφος καθώς επίσης προσφέρει την απαραίτητη βιβλιογραφική υποστήριξη, η οποία είναι απαραίτητη για τη δόμηση του τελικού κειμένου. Στην παρούσα εργασία η βιβλιογραφική ανασκόπηση ήταν απαραίτητη για πληροφορίες που δεν ήταν να δοθούν μέσω της ποσοτικής έρευνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

2.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ: Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

Η παρούσα ενότητα εξετάζει τον θεσμό του τουρισμού αφενός προσδιορίζοντας τα στάδια εξέλιξής του διαχρονικά και αφετέρου καταδεικνύοντας τα σύγχρονα χαρακτηριστικά του ως μια από τις μεγαλύτερες βιομηχανίες σε παγκόσμιο επίπεδο.

Ο τουρισμός έχει συνδεθεί διαχρονικά με τη μετακίνηση των ατόμων και την περιήγηση σε διαφορετικούς προορισμούς από τον τρόπο διαμονής τους. Οι λόγοι των μετακινήσεων του παρελθόντος δεν διαφέρουν σημαντικά από τη σύγχρονη εποχή, με τη μεγαλύτερη διαφορά να εντοπίζεται στους τρόπους μετακίνησης, στη μαζικότητα και την ανάπτυξη μιας μεγάλης βιομηχανίας γύρω από τον τουρισμό.

Αρχικά, η μετακίνηση αφορούσε τις εμπορικές συναλλαγές καθώς και τις στρατιωτικές υποθέσεις και ευνοήθηκε ιδιαίτερα από την εξέλιξη της ναυσιπλοΐας, όπως στην Αρχαία Ελλάδα και στα γειτονικά φύλα της περιοχής της Μεσογείου και της Ανατολής. Η δραστηριότητα των μετακινήτων που καταγραφόταν στον ευρύτερο γεωγραφικό χώρο περιλάμβανε ακόμη την ιατρική περίθαλψη, την εκπαίδευση, τη συμμετοχή σε θρησκευτικές γιορτές και μεγάλα φεστιβάλ, όπως οι Ολυμπιακοί Αγώνες, τα Πύθια και τα Νέμεα.

Η απαρχή του σύγχρονου τουρισμού χρονολογείται στα μέσα του 19ου αιώνα σε συνδυασμό με ποικίλους κοινωνικούς, οικονομικούς και τεχνολογικούς παράγοντες, όπως η αστικοποίηση, η βιομηχανοποίηση και οι εξελίξεις στον τομέα των μεταφορών (Goeldner & Richie, 2011). Ήδη όμως από την εποχή του Διαφωτισμού παρατηρείται έντονη μετακίνηση επιστημονικού πληθυσμού στα μεγάλα κέντρα της διάνοησης, όπως η Φλωρεντία, το Παρίσι και η Ρώμη μέσα από τον ταξιδιωτικό θεσμό του Grand Tour. Ο θεσμός αυτός συνέβαλε στην μετάδοση του πολιτισμού, αλλά και στην πολύμορφη εκπαίδευση των ευγενών στα διάφορα κέντρα που αποτελούσαν σταθμούς αυτού του πολύμηνου ταξιδιού. Το Grand Tour πρόσφερε στους ταξιδιώτες, οι οποίοι ήταν συνήθως ευγενικής καταγωγής, μια ολοκληρωμένη ταξιδιωτική εμπειρία πολιτισμικού, εκπαιδευτικού και ψυχαγωγικού χαρακτήρα, τη συνεισφορά της οποίας μπορούμε να την εντοπίσουμε ως τις μέρες μας (Towner, 1985).

Ο τουρισμός με την έννοια της αναψυχής άρχισε να εμφανίζεται εντονότερα από τον 19ο αιώνα και εξής. Ο Thomas Cook υπήρξε ο πρώτος ταξιδιωτικός πράκτορας ο

οποίος συνέβαλε σημαντικά στην εξέλιξη του τουρισμού δημιουργώντας μια σειρά καινοτομιών, όπως τα vouchers (Βελισσαρίου, 2015). Στα χρόνια που θα ακολουθήσουν μια σειρά κοινωνικών, τεχνολογικών και οικονομικών εξελίξεων θα δώσουν σημαντική ώθηση στην ανάπτυξη και διεύρυνση του τουρισμού. Πιο συγκεκριμένα, η αστικοποίηση θα οδηγήσει στην μαζικότερη συμμετοχή του κόσμου στα ταξίδια, ο σιδηρόδρομος θα γεφυρώσει τους πολιτισμούς και θα ευνοήσει τη μετακίνηση ανθρώπινου δυναμικού με αποκορύφωμα την αποκατάσταση της παγκόσμιας ειρήνης με το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, η οποία δημιούργησε μεγαλύτερο κλίμα ασφάλειας για την απρόσκοπτη μετακίνηση του πληθυσμού.

Η σταδιακή εξέλιξη του τουρισμού σε πλήρη ευθυγράμμιση με τις εξελίξεις στους υπόλοιπους τομείς της κοινωνίας και της οικονομίας κατέστησαν το φαινόμενο ένα διεθνές εμπορικό προϊόν με σημαντικά οφέλη για τη βιωσιμότητα και την οικονομική σταθερότητα των κοινωνιών.

2.2 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ: Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Στην προηγούμενη υποενότητα διαπιστώθηκε ότι σε διάστημα ενός περίπου αιώνα ο τουρισμός γνώρισε συνεχή ανάπτυξη, εξελίχθηκε μέσα από πολλά και διαφορετικά στάδια για να γίνει ένας από τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους οικονομικούς τομείς στον κόσμο. Ο σύγχρονος τουρισμός συνδέεται στενά με την ανάπτυξη και περιλαμβάνει έναν αυξανόμενο αριθμό νέων προορισμών. Αυτή η δυναμική έχει μετατρέψει τον τουρισμό σε βασικό παράγοντα για την κοινωνικοοικονομική πρόοδο.

Ο σύγχρονος ορισμός του τουρισμού, κατά συνέπεια, δεν μπορεί να είναι περιοριστικός, αλλά θα πρέπει να ενσωματώνει και να εκφράζει όλες τις δυνατές όψεις που μπορεί το φαινόμενο να παρουσιάσει σε έναν κόσμο παγκοσμιοποίησης. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (1994), ο τουρισμός μπορεί να οριστεί ως: «οι δραστηριότητες των προσώπων που ταξιδεύουν και διαμένουν σε χώρους εκτός του συνήθους περιβάλλοντος για όχι περισσότερο από ένα διαδοχικό έτος για ψυχαγωγικούς, επιχειρηματικούς και άλλους σκοπούς». Ο όρος «σύννηθες περιβάλλον» έχει ως σκοπό να αποκλείσει τα ταξίδια μέσα στην περιοχή της συνήθους κατοικίας, τις συχνές και τακτικές μετακινήσεις μεταξύ της κατοικίας και του χώρου εργασίας και άλλες εκδρομές παρόμοιου χαρακτήρα.

Η ταξιδιωτική και τουριστική βιομηχανία είναι μία από τις μεγαλύτερες βιομηχανίες παγκοσμίως με παγκόσμια οικονομική συνεισφορά (άμεση, έμμεση) άνω των 7,6 τρισεκατομμυρίων δολαρίων για το 2016. Ωστόσο, παρά τον φαινομενικό εκδημοκρατισμό του τουρισμού και τη μετατόπιση από την κυριαρχία της ελίτ στη μαζική συμμετοχή, η τουριστική δραστηριότητα εντοπίζεται εντονότερη στις χώρες του ανεπτυγμένου κόσμου. Παρά την αύξηση του διεθνούς τουρισμού σε περιοχές όπως η Ανατολική Ασία και ο Ειρηνικός, οι ροές του διεθνούς τουρισμού παραμένουν και κυριαρχούν κυρίως μεταξύ των πιο ανεπτυγμένων χωρών και, σε μικρότερο βαθμό, από ανεπτυγμένες σε λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες. Αυτό σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στην ασφάλεια και τη σταθερότητα που εμπνέει μια περιοχή, παράγοντας που καθορίζεται τόσο από την εσωτερική της λειτουργία, τις σχέσεις γειτονίας, αλλά και εξωτερικούς παράγοντες, όπως μια πολεμική σύρραξη στην ευρύτερη περιοχή ενός προορισμού (Sharpley, 2002). Συνεπώς, ανεξαρτήτως ελκυστικότητας υπάρχει ένα σύνολο παραγόντων ενδογενών και εξωγενών που καθορίζει την τουριστική ροή και συνεπάγεται την οικονομική άνθιση ή ύφεση μιας περιοχής.

2.3. ΕΙΔΗ ΚΑΙ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Οι μορφές τουρισμού και τουριστών έχουν διαμορφωθεί με βάση μια ποικιλία παραγόντων, όπως ο προορισμός, η διανυκτέρευση και τα κίνητρα του ταξιδιού. Έτσι με βάση τον προορισμό διακρίνουμε δύο ειδών ταξιδιώτες (travelers): τους κατοίκους μιας χώρας (residents) και τους επισκέπτες (visitors). Οι κάτοικοι μιας χώρας γίνονται ταξιδιώτες από τη στιγμή που επιλέγουν τον εγχώριο τουρισμό (domestic tourism). Οι κάτοικοι μιας χώρας που ταξιδεύουν προς έναν άλλο προορισμό εκτός της χώρας τους συνιστούν τον εξερχόμενο τουρισμό (outbound tourism). Από την άλλη, ο τουρισμός μιας χώρας που βασίζεται στους αλλοδαπούς τουρίστες αποκαλείται εισερχόμενος τουρισμός (inbound tourism). Με σημείο αναφοράς τη χώρα που εισάγει και εξάγει τουρισμό, το σύνολο του εισερχόμενου (inbound) και του εξερχόμενου τουρισμού (outbound) συγκροτούν τον διεθνή τουρισμό (international tourism). Ενώ, τέλος, το σύνολο του εγχώριου τουρισμού και εισερχόμενου τουρισμού αποκαλείται εσωτερικός τουρισμός (internal tourism).

Οι επισκέπτες (visitors) αποτελούν μια ευρύτερη κατηγορία η οποία περιλαμβάνει τόσο τους τουρίστες (δηλαδή αυτούς που επισκέπτονται ένα μέρος για τουλάχιστον ένα 24ωρο) και τους εκδρομείς που έρχονται και φεύγουν την ίδια ημέρα. Οι επισκέπτες

είναι όλοι εκείνοι οι άνθρωποι που επισκέπτονται μια διαφορετική χώρα από εκείνη που διαμένουν μόνιμα, για οποιοδήποτε λόγο εκτός από την άσκηση ενός επαγγέλματος και τη χρηματική αμοιβή από τη χώρα την οποία επισκέπτονται.

Οι τουρίστες κατά συνέπεια είναι οι άνθρωποι που επισκέπτονται μια χώρα και διαμένουν σε αυτήν τουλάχιστον για ένα 24ωρο για ποικίλους λόγους όπως οι διακοπές, η υγεία, οι σπουδές, η συμμετοχή σε κάποιο συνέδριο, η επίσκεψη φίλων ή συγγενών, καθώς και λόγοι επαγγελματικοί, θρησκευτικοί και αθλητικοί.

Οι εκδρομείς προσδιορίζονται από τον χρόνο που διαμένουν σε μια χώρα που επισκέπτονται, ο οποίος δεν ξεπερνά την ημερήσια παραμονή. Σε αυτούς περιλαμβάνονται οι επιβάτες κρουαζιερόπλοιων, οι επισκέπτες που έρχονται και φεύγουν την ίδια μέρα χωρίς να διανυκτερεύσουν, καθώς επίσης και τα πληρώματα πλοίων, αεροπλάνων κλπ.

Οι σκοποί των τουριστών ποικίλουν από την αναψυχή, μέχρι τους λόγους υγείας, το προσκύνημα σε ένα ιερό μέρος, τις σπουδές κ.α. Ανάλογα με τους σκοπούς διαμορφώνονται και οι δραστηριότητες στις οποίες οι τουρίστες εμπλέκονται. Κατά συνέπεια, η ανάπτυξη και η βιωσιμότητα του τουριστικού προϊόντος μιας περιοχής καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από τα κίνητρα των τουριστών. Αν τα κίνητρα βασίζονται για παράδειγμα στην αναψυχή, τότε ένας προορισμός πρέπει να διαθέτει όλες εκείνες τις υποδομές που θα συνεισφέρουν στην κάλυψη αυτών των αναγκών.

Ο τουρισμός αποτελεί, άλλωστε, άλλη μια όψη της καταναλωτικής κουλτούρας της κοινωνίας, ένα προϊόν που προσφέρει συγκεκριμένες υπηρεσίες και αγοράζεται από τους καταναλωτές ή τους μεσάζοντες του καταναλωτισμού (τους ταξιδιωτικούς πράκτορες, εν προκειμένω) για να εκπληρώσει συγκεκριμένες ανάγκες και επιθυμίες. Ο τουρισμός, ως προσφερόμενη υπηρεσία και καταναλωτικό προϊόν διαμορφώνεται από τις τάσεις της αγοράς και της κοινωνίας και με τη σειρά του επηρεάζει τη γενικότερη συμπεριφορά των καταναλωτών (Homer & Swarbrooke, 2004). Ο τουρίστας που επισκέπτεται ένα μέρος για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα δεν αποβάλλει τις καταναλωτικές συνήθειες και τις εμποδωμένες συμπεριφορές αλλά σε μεγάλο βαθμό αναζητά το είδος του τουρισμού που σχετίζεται με την κουλτούρα και τις ανάγκες του. Για τους παραπάνω λόγους διακρίνονται πολλά και διαφορετικά είδη τουρισμού τα

οποία έχουν διαμορφωθεί τόσο από τις καταναλωτικές συνήθειες των ατόμων όσο και από τις ιδιαιτερότητες του κάθε προορισμού.

2.4 ΜΑΖΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο μαζικός τουρισμός αποτέλεσε το μεγάλο κύμα τουριστών που άρχισε να εμφανίζεται από τα τέλη της δεκαετίας του '50 σε περιοχές οι οποίες χαρακτηρίζονταν από το τρίπτυχο «ήλιος, άμμος, θάλασσα». Η λεκάνη της Μεσογείου (δυτική Μεσόγειος, Αδριατική, Αιγαίο, Τουρκία, Κύπρος, Τυνησία) αποτέλεσε τον κατεξοχήν αντιπροσωπευτικό χώρο, λόγω της γεωγραφικής ιδιαιτερότητας, με τις πολυάριθμες ακτές, την ηλιοφάνεια και τα νησιά που ευνοούσαν τον παραθερισμό, την αναψυχή και την απόδραση κατά τους θερινούς μήνες. Η τουριστική έκρηξη με την αθρόα προσέλευση επισκεπτών συνέβαλε στην αναδιαμόρφωση του τοπίου, στις υποδομές και την οικονομία αλλά επέφερε και σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν σοβαρά προβλήματα στην ομαλή λειτουργία των υπηρεσιών και των δομών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η έλλειψη νερού κατά τους θερινούς μήνες σε πολλά ελληνικά νησιά και η διαχείριση των αποβλήτων. Ο μαζικός τουρισμός, δηλαδή, ενώ από τη μία δίνει ώθηση στην οικονομική ανάπτυξη μιας περιοχής, την ίδια στιγμή μπορεί να αποτελέσει αιτία για την υποβάθμιση του τουριστικού προϊόντος¹

2.5 ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού έρχονται ως αντιστάθμισμα στην πολιτική του μαζικού τουρισμού προσφέροντας ένα σύνολο εμπειριών πέρα από το τρίπτυχο του «ήλιος, άμμος, θάλασσα». Συνεπώς, οι μορφές αυτές δεν δεσμεύονται από την εποχικότητα ενώ συνδέονται με ειδικές ανάγκες (π.χ. οικολογία, επιστήμη, εκπαίδευση, αθλητισμός) καθώς την ανάπτυξη μιας αντίστοιχης υποδομής στις τουριστικές περιοχές που αποσκοπεί στην εξυπηρέτηση των αναγκών των τουριστών. Ο εναλλακτικός τουρισμός δεν πρέπει να υποτιμάται, καθώς η συνεισφορά του στην οικονομία μπορεί να καταστεί πολύ σημαντική μέσα από τη σωστή αξιοποίηση των ειδικών ενδιαφερόντων των επισκεπτών. Η κατηγοριοποίηση των μορφών εναλλακτικού τουρισμού βασίζεται κυρίως στα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες των ομάδων (Βαρβαρέσος, 2000). Έτσι, συνοψίζονται παρακάτω οι ακόλουθες μορφές εναλλακτικού τουρισμού:

¹ http://www.wwf.gr/images/pdfs/InductionPack_Factsheet_TourismEnvironmentWWF.pdf

- Θρησκευτικός τουρισμός - (συνδέεται με την επίσκεψη σε μνημεία εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής, εκκλησίες και μοναστήρια).
- Συνεδριακός τουρισμός - (συνδέεται με τα επαγγελματικά ταξίδια που αφορούν τη συμμετοχή των ατόμων σε συνέδρια, εκθέσεις και σεμινάρια. Τα τελευταία χρόνια, ο συνεδριακός τουρισμός αναπτύσσεται με ραγδαίους ρυθμούς και αποτελεί ένα σημαντικό τμήμα της τουριστικής αγοράς σε διεθνές επίπεδο).
- Οικοτουρισμός – (συνδέεται με την αξιοποίηση του περιβάλλοντος και τη συμμετοχή σε δραστηριότητες της φύσης. Αφορά περιοχές με ιδιαίτερο φυσικό πλούτο όπως οι λίμνες, τα βουνά, οι σπηλιές, οι κοιλάδες κλπ και είναι στενά προσανατολισμένος με την εκάστοτε τοπική κοινωνία και οικονομία).
- Πολιτισμικός/εκπαιδευτικός τουρισμός – (αφορά τον τουρισμό που έχει εκπαιδευτικό χαρακτήρα, κυρίως για νέους σπουδαστές, μαθητές κλπ. και συνδέεται με τα ιδιαίτερα ιστορικά και πολιτισμικά στοιχεία μιας περιοχής).
- Χειμερινός τουρισμός – (αφορά τον ορεινό τουρισμό που συχνά συνδέεται με αθλητικές δραστηριότητες, όπως το σκι, την ορειβασία, αλλά και τη χαλάρωση σε κάποιο χειμερινό θέρετρο, π.χ. Αράχωβα).
- Θαλάσσιος τουρισμός – (αφορά ένα σύνολο δραστηριοτήτων που περιλαμβάνουν τις κρουαζιέρες, τα θαλάσσια σπορ, τη ναύλωση ιστιοφόρων πλοίων για περιηγήσεις).
- Ιαματικός τουρισμός - (αφορά τον τουρισμό που είναι συνδεδεμένος με την ανάγκη επίσκεψης σε μια περιοχή που διαθέτει ιαματικές πηγές, για θεραπεία ή αναζωογόνηση).

Ο εναλλακτικός τουρισμός προσφέρει στους τουρίστες τη δυνατότητα να συνδυάσουν την απόδραση με τις αγαπημένες τους ασχολίες και δεν θα μπορούσε σε καμία περίπτωση να θεωρηθεί μαζικός, από τη στιγμή που είναι προσαρμοσμένος στις ανάγκες και στα χόμπι των ατόμων. Μέσα από τις ειδικές μορφές τουρισμού δίνεται προβάδισμα στη δραστηριοποίηση του ατόμου και στην εναλλακτική βίωση του τουρισμού μέσα από εμπειρίες για όσους επιθυμούν να απομακρυνθούν από τις τάσεις και τις συνήθειες του μαζικού τουρισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο: Η ΣΚΙΑΘΟΣ ΩΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ

3.1 ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΤΗΣ ΣΚΙΑΘΟΥ

Η Σκιάθος αποτελεί πόλο έλξης, ειδικά τους καλοκαιρινούς μήνες, προσελκύοντας μεγάλο αριθμό τουριστών. Η ελκυστικότητά της οφείλεται τόσο στη φυσική ομορφιά του νησιού όσο και στην πλούσια πολιτιστική κληρονομιά της, όπως είναι για παράδειγμα το Κάστρο, τα μοναστήρια του νησιού, η Χώρα με μνημεία όπως το Μπούρτζι, ή ακόμη και σημαντικές προσωπικότητες που γεννήθηκαν και έζησαν στο νησί όπως ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης. Βασικό πλεονέκτημα του νησιού είναι το φυσικό τοπίο, που αποτελείται από περιοχές με πλούσια χλωρίδα και πανίδα, χερσαία και υποθαλάσσια (ΕΟΤ,2003: 17-21). Οι περιοχές της Σκιάθου που έχουν ενταχθεί σε καθεστώς προστασίας για το φυσικό τους πλούτο είναι τα πευκοδάση που καλύπτουν ένα μεγάλο μέρος του νησιού. Για αυτό το λόγο ανήκουν στις προστατευόμενες σύμφωνα και με το ΠΔ 13/6/1977 (ΦΕΚ 248/Δ/1977).

Επίσης, ο όρμος των Κουκουναριών είναι κηρυγμένος ως τοπίο ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, βάσει της υπουργικής απόφασης 10998/16.5.67(ΦΕΚ352/Β/31.5.1967) ενώ το δάσος στις Κουκουναριές έχει ενταχθεί στις περιοχές Natura (με κωδικό GR1430003). Επίσης ολόκληρη η Σκιάθος έχει ενταχθεί στις περιοχές Corine (που είναι οι σημαντικότεροι βιότοποι της χώρας) σύμφωνα με την καταγραφή που έγινε στα πλαίσια του “Corine Biotopes Project”. Μεγάλη έκταση της βορειοανατολικής πλευράς του νησιού έχει χαρακτηριστεί ως καταφύγιο θηραμάτων ενώ κατά μήκος του νησιού εντοπίζονται και περιοχές προστασίας.

Άλλα χαρακτηριστικά του νησιού που έχουν σχέση με το φυσικό περιβάλλον και ελκύουν το ενδιαφέρον του κόσμου για να τα επισκεφθούν, είναι ο βιότοπος των Κουκουναριών με τη λίμνη Στροφυλία ή λίμνη των Κουκουναριών, ακόμη η λίμνη στο νησάκι Τσουγκριά που απέχει από την Σκιάθο 2,5 σχεδόν χιλιόμετρα, καθώς και δυο ακόμη λίμνες που υπάρχουν στο νησί, η λίμνη Αγίου Γεωργίου και η λίμνη Στεφανιάδα ή Βρωμόλιμνος. Τέλος, οι θαλάσσιες σπηλιές όπως η Γαλάζια, η Χάλκινη, η Σκοτεινή σπηλιά και η Τρύπια Πέτρα στη βορειοανατολική πλευρά του νησιού καταδεικνύουν τη φυσική ομορφιά του νησιού. (Φιλότης, 2014)

Μεγαλύτερος πόλος έλξης όμως για τους τουρίστες είναι οι παραλίες που διαθέτει το νησί οι οποίες ξεπερνούν σε αριθμό τις 60, και είναι σχηματισμένες σε όλη την

ακτογραμμή της Σκιάθου. Το μεγαλύτερο ποσοστό των ακτών είναι οργανωμένο και αξιοποιείται σε τουριστικό βαθμό. Οι πιο γνωστές παραλίες που ξεχωρίζουν είναι τα Λαλάρια στο βόρειο τμήμα του νησιού. Η πρόσβαση σε αυτή την παραλία γίνεται μόνο μέσω θαλάσσης όπως επίσης και στις νησίδες Τσουγκριά και Άρκο. Άλλες γνωστές παραλίες εκτός από τις παραπάνω είναι (Τα Νέα, 2014: 23-33) οι Κουκουναριές, η Μπανάνα, η Μεγάλη Άμμος, ο Βασιλιάς, η Καναπίτσα, ο Βρωμόλιμος, η Αγία Παρασκευή, ο Τρούλος, η Αγία Ελένη, το Μαντράκι και η Ασέληνος. Οι παραλίες του νησιού δεν έχουν απότομο βάθος και για αυτό το λόγο είναι προσιτές για όλες τις ηλικίες ενώ σε μερικές απονέμονται κάθε χρόνο “Γαλάζιες Σημαίες” (που συνιστά το διεθνές σύμβολο ποιότητας για οργανωμένες ακτές και μαρίνες) Για το 2017 οι βραβευμένες ακτές ήταν οι Κουκουναριές και τα Μάραθα. (Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης, 2017).

Εικόνα 1: Παραλία Λαλάρια

Πηγή: skiathosisland.com/skiathos/article/lalaria

Εικόνα 2: Παραλία Κουκουναριές και υδροβιότοπος

Πηγή: www.iyouth.gr/skiathos-oi-pio-omorfes-paralies-ths/

Πίνακας 1: Περιοχών φυσικού τοπίου

Περιοχή	Φυσικό τοπίο
Κουκουναριών	<ol style="list-style-type: none"> 1. Αισθητικό δάσος Σκιάθου 2. Όρμος Κουκουναριών* 3. Δάσος Κουκουναριών
Λίμνες	<ol style="list-style-type: none"> 4. Λίμνη Στροφιλιά ή Κουκουναριών 5. Λίμνη Αγίου Γεωργίου 6. Λίμνη Στερανιάδα ή Βρωμόλμνος 7. Λίμνη στο νησάκι Τσουγκριάς

Νησάκια κοντά στην Σκιάθο	8. Αρκό 9. Πρασονήσι 10. Μαραγκός 11. Καστρονήσι 12. Ρέπη 13. Τρουλονήσι
Σπηλιές	14. Γαλάζια 15. Χάλκινη 16. Σκοτεινή 17. Τρύπια πέτρα
Παραλίες	23. Λαλάρια 24. Κουκουναριές 25. Μπανάνα 26. Μικρή Μπανάνα 27. Μεγάλη Άμμος 28. Βαλιλιάς 29. Καναπίτσα 30. Τζανεριά 31. Βρωμόλιμνος 32. Αγία Παρασκευή 33. Τρούλος 34. Μάραθα 35. Αγία Ελένη 36. Μαντράκι 37. Ασέληνος

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

*Περιοχή ιδιαίτερου φυσικού κάλους

Χάρτης 1: Το φυσικό περιβάλλον της Σκιάθου

Πηγή: Κουτσοβασίλη, 2015

3.2 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

Εκτός από το φυσικό περιβάλλον του νησιού που ελκύει μεγάλο αριθμό τουριστών, η Σκιάθος επιλέγεται και από έναν αριθμό τουριστών που επιθυμούν να έρθουν σε επαφή με το πολιτιστικό κομμάτι του νησιού.

Η χώρα της Σκιάθου είναι χτισμένη αμφιθεατρικά πάνω σε δύο χαμηλούς λόφους, και η αρχιτεκτονική της συνδυάζει κτίσματα ενετικού, πηλιορείτικου, αγροτικού (μακεδονικού), νεοκλασικού και ευβοιώτικου χαρακτήρα (ΤΕΕ Μαγνησίας, 2013) ενώ επίσης ξεχωρίζουν και τα στενά σοκάκια με πλακόστρωτους δρόμους. Στο λιμένα της Σκιάθου ξεχωρίζει το πολιτιστικό κέντρο Μπούρτζι, χτισμένο πάνω σε μία μικρή χερσόνησο, το οποίο χτίστηκε στα χρόνια της Ενετοκρατίας (όπου από εκεί οι Ενετοί ήλεγχαν ολόκληρη την περιοχή του λιμανιού) και σήμερα λειτουργεί ως πολιτιστικό

κέντρο. Ένα από τα χαρακτηριστικά πολιτιστικά στοιχεία της περιοχής είναι το Μουσείο Παπαδιαμάντη. Το κτίριο αυτό είναι το σπίτι που μεγάλωσε και έζησε ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης στο β' μισό του 19ου και τις αρχές του 20ου αιώνα. Βρίσκεται στο κέντρο της χώρας της Σκιάθου και συγκεντρώνει το ενδιαφέρον μεγάλου αριθμού επισκεπτών από την Ελλάδα και από όλο τον κόσμο κάθε χρόνο.

Εικόνα 3 & 4: Το Μουσείο του Παπαδιαμάντη

Πηγή: προσωπικό αρχείο

Επίσης τα μονοπάτια που υπάρχουν σε όλο το νησί επιτρέπει σε λάτρεις της φύσης και πεζοπόρους να γνωρίσουν καλύτερα το νησί μέσα από αυτές τις διαδρομές, καθώς έχουν συνολικό μήκος 197 χλμ. και ενδείκνυνται για 25 πεζοπορικές διαδρομές στο φυσικό τοπίο διάρκειας από 1 έως και 6 ώρες.

Η πολιτιστική κληρονομιά της Σκιάθου, αν και δεν είναι τόσο γνωστή, είναι όμως διάσπαρτη σε ολόκληρο το νησί. Υπάρχουν πολλές μονές καθώς η Σκιάθος αποτελεί τόπο με μεγάλη θρησκευτική παράδοση στοιχείο που καταδεικνύεται στα μοναστήρια και τα εξωκλήσια του νησιού όπως η Ευαγγελισμός της Θεοτόκου, η Παναγία Εικονίστρα, η Κεχριάς. Επίσης στο Μουσείο της Ι.Μ Ευαγγελισμού που βρίσκεται στο ανατολικό τμήμα του ορεινού όγκου της Καραφλυτζανάκας, μπορεί κάποιος να

συναντήσει σημαντικά ιερά σκεύη, εικόνες και σκηνώματα. Επιπλέον στην βόρεια ακτή του νησιού βρίσκεται ο προϊστορικός οικισμός στη θέση Κεφάλαια. Τα επιφανειακά ευρήματα δίνουν ενδείξεις πρώιμης δραστηριότητας από το 10ο αιώνα π.Χ. ενώ η θέση του οικισμού φαίνεται ότι εγκαταλείφθηκε στα τέλη του 5ου αιώνα, λίγο μετά δηλαδή από την ίδρυση της πόλης της Σκιάθου. Στη βόρεια πλευρά του νησιού βρίσκεται επίσης το Κάστρο. (Δήμος Σκιάθου, 2018).

Το κάστρο ή παλαιά Καστροπολιτεία αποτελεί την σημαντικότερη ιστορική και μία από τις ομορφότερες φυσικού κάλλους τοποθεσίες της Σκιάθου. Απέχει μόλις μία ώρα από την πόλη και συνδέεται με αυτό αρχικά μέσω ασφαλτοστρωμένου δρόμου ο οποίος κάποια στιγμή σταματά και τη θέση του παίρνει ένα λιθόστρωτο καλντερίμι. Υπάρχει όμως τρόπος να φτάσει κανείς στο κάστρο και μέσω θαλάσσης καθώς τα μικρά καΐκια που βρίσκονται στο παλιό λιμάνι της Σκιάθου πραγματοποιούν καθημερινές διαδρομές τους καλοκαιρινούς μήνες σε παραλίες του νησιού όπως επίσης και στα κοντινά μικρά νησιά αποτελεί την μεσαιωνική πρωτεύουσα της Σκιάθου.

Στο μεσαίωνα λόγω πειρατικών επιδρομών οι Σκιαθίτες αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την αρχαία πόλη της Σκιάθου και εγκαταστάθηκαν στο βόρειο τμήμα του νησιού χτίζοντας εκεί τη μεσαιωνική πόλη της Σκιάθου στη θέση του σημερινού Κάστρου. Μολονότι οι επιδρομές των Σαρακηνών και των άλλων πειρατών εκείνης της την περίοδο άλλαξαν την ζωή και την καθημερινότητα των κατοίκων του νησιού, το κάστρο αποτέλεσε ασφαλές καταφύγιο λόγω του ότι βρισκόταν σε μια φυσικά οχυρωμένη θέση. Το φρούριο του κάστρου κτισμένο πάνω στους βράχους και ενισχυόμενο με ένα ψηλό τείχος που διέθετε πολεμίστρες και κανόνια συνέβαλε στην περαιτέρω προστασία της περιοχής από τους πειρατές.

Η επικοινωνία του φρουρίου με την ξηρά γινόταν μέσω μίας ξύλινης γέφυρας που έωνε την πύλη του φρουρίου με το απέναντι ύψωμα και μετακινούνταν όταν απειλούνταν από εχθρούς. Επίσης, στην είσοδο υπήρχε στοά ενώ στο επάνω μέρος του φρουρίου υπήρχε πυργίσκος και 'ταράτσα' με πολεμίστρες. Το εσωτερικό του κάστρου διακρινόταν από μεγάλη έλλειψη χώρου με τα σπίτια να είναι μικρά και χτισμένα το ένα πολύ κοντά στο άλλο. Παρά ταύτα εντός του κάστρου υπήρχαν περίπου 400 σπίτια, 4 ενορίες και περισσότερα από 20 εκκλησιάκια καθώς και τζαμί χωρίς μιναρέ. Μέχρι το 1453 το κάστρο ανήκε στους βυζαντινούς. Μετά την άλωση περιήλθε στα χέρια των

Οθωμανών κατοχή που διήρκεσε μέχρι την κήρυξη της Επανάστασης με ένα διάλειμμα 120 περίπου ετών, από το 1538 έως το 1660, όταν και ανήκε στους Ενετούς. Με την ίδρυση του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους το Κάστρο εγκαταλείφθηκε εντελώς. Οι 1500 περίπου κάτοικοί του επέστρεψαν στην παλιά πόλη της Σκιάθου την οποία ανοικοδόμησαν χρησιμοποιώντας υλικά από κατοικίες του κάστρου. Με αυτόν τον τρόπο ερημώθηκε το εσωτερικό του κάστρου.

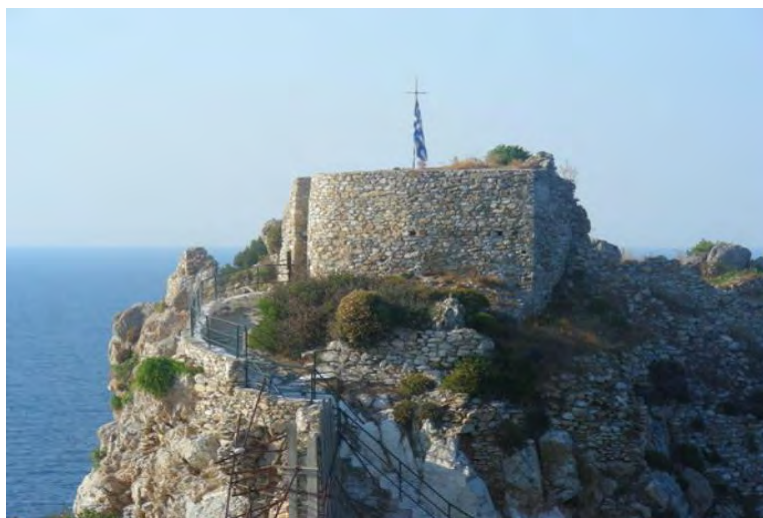
Σήμερα, στην περιοχή του κάστρου σώζονται ερείπια αρκετών σπιτιών, ένα τμήμα του τείχους με την Πύλη, 3 εκκλησιές (η εκκλησία του Χριστού, η Αγ. Μαρίνα και ο Αγ. Νικόλαος), το σημείο της ταρατσας, δηλαδή εκεί όπου βρίσκονταν οι πολεμίστρες, το τζαμί (το οποίο όμως διατηρείται σε μισογκρεμισμένη κατάσταση), κάποια ερείπια του Τουρκικού Διοικητηρίου, δυο δεξαμενές νερού και το κανόνι της «Αναγκιάς» (skiathosisland.com).

Εικόνα 5: Από τα ερείπια του μεσαιωνικού φρουρίου στην περιοχή του Κάστρου

Πηγή: www.descoperalocuri.ro/vacante-in-afara-tarii/insula-skiathos-taramul-binecuvantat-al-greciei.html

Εικόνα 6: Μέρος της οχύρωσης του Κάστρου

Πηγή: www.tripadvisor.com.gr/Attraction_Review-g189499-d2356868-Reviews-II_Kastro-Skiathos_Sporades.html

Πίνακας 2: Περιοχές Πολιτιστικού χαρακτήρα

Περιοχή	Αξιοθέατο
Χώρα Σκιάθου	1.Οικισμός Χώρας
Χερσόνησος Μπούρτζι	2. Πολιτιστικό κέντρο Μπούρτζι
Χώρα Σκιάθου	3. Μουσείο Παπαδιαμάντη
Σε όλο το νησί	4. Δίκτυο μονοπατιών
Ιερές μονές	5. Ευαγγελισμού της Θεοτόκου* 6. Παναγίας Εικονίστριας 7. Κεχριάς
Πολιτιστικά αξιοθέατα έξω από την χώρα της Σκιάθου	8. Μουσείο της Ι.Μ Ευαγγελισμού 9. Οικισμός στην θέση Κεφάλια 10. Κάστρο 11. Φрукτωρίες 12. Αλώνι Ντουμά

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

*Περιοχή ιδιαίτερου φυσικού κάλους

Χάρτης 2: Η Πολιτιστική κληρονομιά της Σκιάθου

Πηγή: Κουτσοβασίλη, 2015

*η εμφάνιση του μονοπατιού στον χάρτη είναι ενδεικτική

3.2.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η παρούσα υποενότητα επιχειρεί μια σύντομη ιστορική αναδρομή της ιστορίας της Σκιάθου. Από την αρχαιότητα μέχρι και σήμερα το νησί έχει την ίδια ονομασία (Δήμος Σκιάθου, 2017). Η ετυμολογία της ονομασίας του νησιού θεωρείται ότι προέρχεται σύμφωνα με μία εκδοχή από τις λέξεις “σκιά” και “Άθως” καθώς “πέφτει επάνω της η σκιά” του τρίτου ποδιού της χερσονήσου της Χαλκιδικής όπου βρίσκεται το Άγιο Όρος. Σύμφωνα με μία άλλη εκδοχή με την οποία είναι σύμφωνος και ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, το όνομα προέκυψε από τη σκιά που δημιουργούν τα πυκνά δάση που καλύπτουν το νησί καθώς Σκιάθος σημαίνει “τόπος με πολύ σκιά, κατάσκιο μέρος” (Τα Νέα, 2014: 38).

Η οικιστική ανάπτυξη του νησιού καθορίστηκε από τους αρχαίους χρόνους μέχρι το σήμερα από τους λαούς που το κατοίκησαν. Κατά τους προϊστορικούς χρόνους η Σκιάθος κατοικήθηκε από τους Πελασγούς και τους Κάρες. Στους ιστορικούς χρόνους οι Χαλκιδείς αποίκησαν το νησί ιδρύοντας την αποικία τους στη θέση της χώρας της Σκιάθου. Στα βυζαντινά χρόνια από τον 7ο μ.Χ. αιώνα και μετά το νησί υπέστη επιδρομές από Σαρακηνούς πειρατές. Μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Σταυροφόρους το 1204, το νησί καταλείφθηκε το 1207 από τους ενετικούς καταγωγής αδερφούς Γκίζι. Μολονότι οι Γκίζι έχτισαν στο λιμάνι της Σκιάθου το φρούριο Μπούρτζι και παράλληλα έδωσαν στους Σκιαθίτες το δικαίωμα αυτοδιοίκησης παραχωρώντας και αρκετά προνόμια, κατήργησαν ωστόσο την Ορθόδοξη επισκοπή. Η Σκιάθος ανακαταλήφθηκε από το Βυζαντινό στόλο το 1276. Στην περίοδο που ακολούθησε συχνές ήταν και πάλι οι επιδρομές πειρατών, γεγονός που συνέβαλε στην

μετακίνηση των Σκιαθιτών στη βόρεια πλευρά του νησιού στο σημείο που βρίσκεται σήμερα το Κάστρο.

Μετά την άλωση του 1453 η Σκιάθος περιήλθε στα χέρια των Οθωμανών μέχρι και την ανακήρυξη του ελληνικού κράτους όπου η Σκιάθος μαζί με τις υπόλοιπες Σποράδες αποτέλεσαν τμήμα του ελληνικού βασιλείου. Λίγο πριν από την κήρυξη της ελληνικής επανάστασης σχεδιάστηκε και έγινε η ύψωση τον Σεπτέμβριο του 1807 της πρώτης Ελληνικής Σημαίας στην Ι. Μ. Ευαγγελισμού της Θεοτόκου στη Σκιάθο. Το 1829, με την υπογραφή του Πρωτοκόλλου του Λονδίνου που διακήρυξε την ανεξαρτησία του ελληνικού κράτους οι Σκιαθίτες εγκαταστάθηκαν και πάλι στη θέση της αρχαίας πόλης της Σκιάθου, όπου βρίσκεται η σημερινή πρωτεύουσα του νησιού (Δήμος Σκιάθου, 2017).

3.3 ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ

Το νησί της Σκιάθου διαθέτει δυο τρόπους εισόδου ακτοπλοϊκά: μέσω του επιβατικού και εμπορικού λιμένα και αεροπορικώς μέσω του Κρατικού Αερολιμένα Σκιάθου.

Χάρτης 3: Η θέση του λιμένα και του αερολιμένα

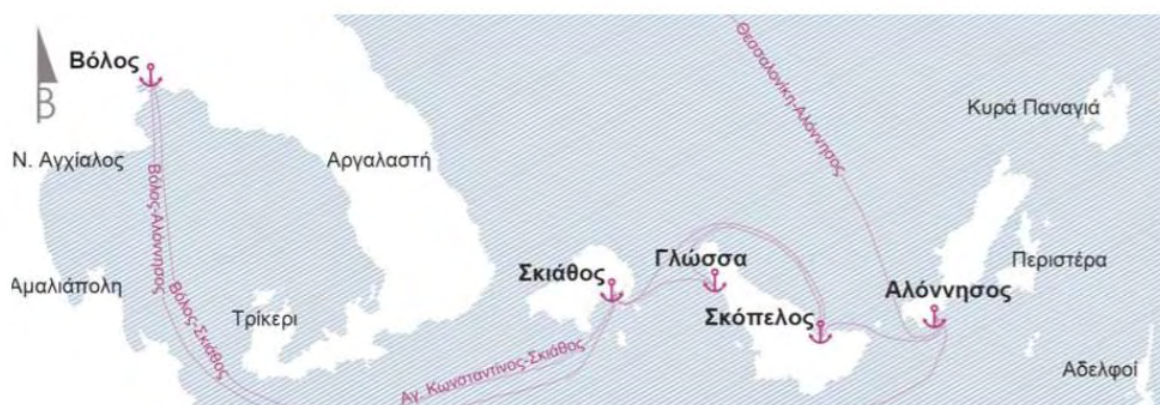

Πηγή: Κουτσοβασίλη, 2015

3.3.1 ΛΙΜΕΝΑΣ

Η Σκιάθος συνδέεται με τα λιμάνια του Βόλου και του Αγ. Κωνσταντίνου σε όλη την διάρκεια του έτους, ενώ με το λιμάνι της Θεσσαλονίκης από τον Ιούνιο έως τον Σεπτέμβριο την περίοδο που η τουριστική δραστηριότητα είναι πιο έντονη. Με τα νησιά που ανήκουν στο σύμπλεγμα των υπόλοιπων βορείων Σποράδων συνδέεται μέσω των λιμένων της Σκοπέλου, της Γλώσσας Σκοπέλου και της Αλοννήσου. Η σύνδεση αυτή δυστυχώς πραγματοποιείται μόνο βάσει της γραμμικής σύνδεσης Αλοννήσου-Βόλου και Αλοννήσου-Αγ. Κωνσταντίνου και όχι με τακτικές ακτοπλοϊκές συγκοινωνίες δευτέρου επιπέδου. Οι παραπάνω ακτοπλοϊκές συνδέσεις καλύπτονται από ταχύπλοα και συμβατικά πλοία (Λιμεναρχείο Σκιάθου).

Χάρτης 4: Η ακτοπλοϊκή σύνδεση της νήσου Σκιάθου με την ηπειρωτική χώρα και τις Β. Σποράδες.

Πηγή: Κουτσοβασίλη, 2015

Στον παρακάτω πίνακα παρατίθεται η κίνηση του λιμανιού του νησιού από το 2003 έως και το 2016.

Πίνακας 3. Κίνηση επιβατών Λιμένα Σκιάθου έτος 2003-2016

ΕΤΟΣ	ΑΝΑΧΩΡΙΣΕΙΣ	ΑΦΙΞΕΙΣ	ΣΥΝΟΛΟ
2003	208.213	198.526	406.739
2004	206.609	212.335	418.944
2005	225.212	224.088	449.300
2006	214.675	241.868	456.543
2007	229.735	238.109	467.844
2008	227.604	228.498	456,102
2009	240.161	243.961	484,128
2010	209.524	234.951	444,475
2011	205.557	207.327	412.884
2012	168.227	168.981	337,208
2013	175.902	177.961	353,863
2014	179.610	185.004	364.614
2015	170.120	171.866	341.986
2016	190.712	188.678	379.390

(Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ Ιδία επεξεργασία)

Από τα παραπάνω στοιχεία προκύπτει πως τα τελευταία χρόνια η κίνηση των επισκεπτών στο νησί παρουσίασε μικρή μείωση. Το γεγονός αυτό πιθανώς να οφείλεται στη μη συχνότητα και πυκνότητα των δρομολογίων. Επιπλέον ο λιμένας χρησιμοποιείται παράλληλα ως διαμετακομιστικό κέντρο των αλλοδαπών τουριστών οι οποίοι αποβιβάζονται στον κρατικό αερολιμένα και έχουν ως τελικό προορισμό τη Σκόπελο και την Αλόνησο εφόσον αυτά τα δύο νησιά δεν διαθέτουν αεροδρόμιο.

Επίσης στο δεύτερο τμήμα του λιμένα ελλιμενίζουν ιδιωτικά και ναυλωμένα σκάφη αναψυχής, ενώ δεν υπάρχει οργανωμένη μαρίνα ή αλιευτικό καταφύγιο. Αξιοσημείωτο είναι δε πως στο νησί δεν δύναται να ελλιμενιστούν κρουαζιερόπλοια.

Τέλος, στον παλιό λιμένα, ελλιμενίζονται τουριστικά σκάφη που εκτελούν ημερήσιες εκδρομές, αλλά και δρομολόγια, προς τις παραλίες του βόρειου τμήματος, προς τα γειτονικά ακατοίκητα νησάκια αλλά και προς τη Σκόπελο και την Αλόνησο.

3.3.2 ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟ

Το αεροδρόμιο της Σκιάθου ξεκίνησε τη λειτουργία του το 1972. Βρίσκεται σε κοντινή απόσταση από την χώρα της Σκιάθου περίπου 2 χιλιομέτρων προς τα βορειοανατολικά και σε υψόμετρο 15 μέτρων. Ξεκινά από τον παραλιακό δρόμο μέχρι την παραλία Ξάνεμος και καταλαμβάνει έκταση 353 στρεμμάτων . Έχει ένα διάδρομο για τη λειτουργία του και οι διαστάσεις του είναι 1.610 * 30 μέτρα, δύο θέσεις στάθμευσης αεροσκαφών μεσαίου μεγέθους με εγκαταστάσεις κτιρίων 7.000 τετραγωνικών μέτρων.

Επειδή τα υπόλοιπα νησιά που επικοινωνούν ακτοπλοϊκά με την Σκιάθο δεν διαθέτουν αεροδρόμιο, ο κρατικός αερολιμένας της Σκιάθου «Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης» αποτελεί πύλη εισόδου και εξόδου για τους τουρίστες οι οποίοι έχουν ως τελικό προορισμό τα υπόλοιπα νησιά των Β. Σποράδων (Ζλατούδης, 2009).

Οι πτήσεις που πραγματοποιούνται στο αεροδρόμιο είναι τόσο από το εσωτερικό όσο και από μη τακτικές διεθνείς πτήσεις (charters), κυρίως από τη δυτική Ευρώπη. Πιο συγκεκριμένα, η βασική σύνδεση με την υπόλοιπη χώρα είναι απευθείας μόνο με τον αερολιμένα Αθηνών “Ελ. Βενιζέλος” για όλη τη διάρκεια του χρόνου και με τον αερολιμένα Καβάλας “Μέγας Αλέξανδρος”. Μέσω των πτήσεων charter συνδέεται, άλλοτε απευθείας και άλλοτε με στάση, με την Κύπρο, την Αυστρία, την Ελβετία, τη Γερμανία, την Ολλανδία, την Αγγλία, την Ιταλία, τη Νορβηγία, τη Σουηδία, τη

Φινλανδία, τη Δανία, τη Σερβία, τη Ρουμανία, τη Ρωσία, την Αυστραλία αλλά και με κάποιες πολιτείες της Αμερικής (Αερολιμένας Σκιάθου, 2018).

Στον παρακάτω πίνακα παρατηρούνται οι αφίξεις και οι αναχωρήσεις εσωτερικού και εξωτερικού από το αεροδρόμιο της Σκιάθου, μεταξύ των ετών 2003 - 2016.

Πίνακας 4. Κίνηση επιβατών αερολιμένα Σκιάθου ετών 2003-2016

ΕΤΗ	ΕΠΙΒΑΤΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ		ΕΠΙΒΑΤΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ		Α/ΦΗ
	ΑΦΙΞΕΙΣ	ΑΝΑΧΩΡ.	ΑΦΙΞΕΙΣ	ΑΝΑΧΩΡ.	ΣΥΝΟΛΟ
2003	4.968.967	5.061.410	12.002.828	11.992.021	395.773
2004	5.615.088	5.620.146	11.974.593	12.029.964	419.851
2005	5.652.345	5.733.562	12.477.752	12.583.177	403.163
2006	6.004.154	6.075.932	13.255.595	13.377.831	429.419
2007	6.569.217	6.642.967	13.960.621	14.141.574	455.199
2008	6.473.941	6.521.907	13.871.614	13.969.457	440.914
2009	6.802.618	6.845.291	12.943.487	13.054.090	457.706
2010	6.200.867	6.266.594	12.882.480	12.953.632	428.863
2011	5.564.753	5.632.815	13.758.094	13.875.659	410.226
2012	5.103.727	5.192.540	13.156.585	13.205.279	382.781
2013	4.933.769	5.049.976	14.239.508	14.234.088	375.362
2014	5.955.714	6.125.267	16.286.717	16.224.576	415.250
2015	7.183.602	7.345.272	17.160.024	17.122.702	444.249
2016	7.812.566	8.053.345	18.634.235	18.492.250	469.553

(Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ Ιδία επεξεργασία)

Από τα παραπάνω στοιχεία προκύπτει πως τα τελευταία χρόνια η κίνηση των επισκεπτών στο νησί παρουσιάζει σταθερότητα αλλά και μία μικρή αύξηση του συνόλου της, εκτός των ετών 2012 και 2013 που παρατηρείται πτώση. Από το 2014 και μετά είναι εμφανής η αύξηση στις αφίξεις και τις αναχωρήσεις κυρίως ξένων επισκεπτών, γεγονός το οποίο πιθανώς οφείλεται στη σύνδεση του αερολιμένα της Σκιάθου με περισσότερους διεθνείς αερολιμένες. Οι αναχωρήσεις και οι αφίξεις του εσωτερικού είναι διαφοροποιημένες σε πολύ μικρότερο βαθμό εκτός του 2015 και του 2016 που παρατηρείται αύξηση των αφίξεων και των αναχωρήσεων. Με βάση το γενικό

σύνολο ο αερολιμένας της Σκιάθου παρουσιάζει σταθερότητα έως και μικρή αύξηση στις αφίξεις και αναχωρήσεις εσωτερικού και εξωτερικού. Επίσης, θα πρέπει να σημειωθεί σε αυτό το σημείο ότι το αεροδρόμιο εξυπηρετεί και τα υπόλοιπα νησιά των Β. Σποράδων.

Τέλος είναι σημαντικό να αναφέρουμε πως η σημαντική προσφορά του αερολιμένα στις οικονομίες των Β. Σποράδων καθιστά αναγκαία την αναβάθμισή του (Ζλατούδης, 2009). Ειδικότερα, επιτακτική θεωρείται η επιμήκυνση του διαδρόμου προσγείωσης/απογείωσης αλλά και η επέκταση του χώρου στάθμευσης των αεροσκαφών, μιας και είναι ιδιαίτερα μικρός καθιστώντας δύσκολη την παροχή υπηρεσιών εδάφους υψηλού επιπέδου, ενώ επιπρόσθετα δυσχεραίνεται η ανάπτυξη τουρισμού αερολέσχης, η πολυήμερη στάθμευση ιδιωτικών αεροσκαφών αλλά και η παραμονή ελικοπτέρων διακομιδής έκτακτων περιστατικών.

Εικόνα 7: Διάδρομος προσγείωσης/απογείωσης αεροδρομίου της Σκιάθου

Πηγή: travelsales.gr/aerodromio-jsi-skiathos-island-national-alexandros-papadiamantis

3.4 Η ΣΚΙΑΘΟΣ ΤΟΥ ΧΘΕΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΑ

Η Σκιάθος είναι ένας τουριστικός προορισμός διεθνούς αναγνωρισιμότητας, με τις ρίζες του να ξεκινούν περίπου έξι δεκαετίες πριν.

Πιο συγκεκριμένα η Σκιάθος είναι μία από τις περιοχές που αναπτύχθηκαν τουριστικά από τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 1960 (Ζλατούδης, 2009). Σημαντικό ρόλο για την τουριστική εξέλιξη του νησιού έπαιξε το σχέδιο τουριστικής ανάπτυξης του ΕΟΤ, που προέβλεπε την δημιουργία των ξενοδοχείων Ξενία σε ολόκληρη τη χώρα με στόχο την προσφορά υψηλών προδιαγραφών τουριστικών καταλυμάτων, καθώς επίσης και για να αποτελέσει το πρότυπο για τους ιδιώτες επιχειρηματίες όσον αφορά το επίπεδο των νέων ξενοδοχειακών μονάδων, που θα έπρεπε να δημιουργηθούν προκειμένου να αναπτυχθεί ο τουρισμός για την οικονομική ενίσχυση της χώρας. Μέσα σε αυτές τις

περιοχές υπήρχε και η Σκιάθος με αποτέλεσμα τη δημιουργία του Ξενία Σκιάθου το 1967 στο νοτιοδυτικό άκρο του νησιού, στον όρμο των Κουκουναριών (Μονεμβασίτου, 2007).

Είναι σημαντικό επίσης να αναφερθεί ότι το ξενοδοχείο Ξενία δεν ήταν το πρώτο στην περιοχή, αλλά προϋπήρχαν και άλλα όπως για παράδειγμα το ξενοδοχείο “Ακτή” στο κέντρο της Σκιάθου που ήταν το πρώτο στο νησί (κατασκευής του 1959 το οποίο όμως δεν βρίσκεται πλέον σε λειτουργία) καθώς επίσης και το “Σποράδες” του 1964 (Ζλατουδής, 2009).

Σε κοντινή χρονική περίοδο, το 1964, είχαν ήδη ξεκινήσει και τα έργα δημιουργίας του κεντρικού οδικού δικτύου για την σύνδεση της Χώρας με τις Κουκουναριές όπως επίσης και η δημιουργία νέων ξενοδοχειακών μονάδων στην νότια παραθαλάσσια περιοχή του νησιού. Επιπλέον, η λειτουργία του Κρατικού Αερολιμένα Σκιάθου το 1972 συνέβαλε στη ραγδαία τουριστική ανάπτυξη του νησιού. Την ίδια περίοδο πραγματοποιούνταν και η αναβάθμιση του λιμένα στην χώρα της Σκιάθου. Επίσης, η κατασκευή αερολιμένα και λιμένα έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην περαιτέρω τουριστική ανάπτυξη του νησιού και στην εν γένει σημασία του για τον τουρισμό των Β. Σποράδων (Κουτσοβασίλη, 2015).

Η κατασκευή καταλυμάτων στο νησί συνεχίστηκε και μετά τις αρχές της δεκαετίας του '70 με αποτέλεσμα την γρήγορη αύξηση της άναρχης δόμησης και το ελλιπές ενδιαφέρον για το φυσικό περιβάλλον του νησιού (Ζλατούδη, 2009: 61).

Η πορεία της τουριστικής ανάπτυξης της Σκιάθου με τα χρόνια έγινε πιο έντονη καθιστώντας τον τουρισμό κομμάτι της βασικής οικονομίας του νησιού καθώς η βιομηχανία του τουρισμού προσέφερε στους ντόπιους πολύ γρήγορα οικονομική ανάπτυξη. Ως εκ τούτου, οι περισσότεροι στην περιοχή άρχισαν βαθμιαία να διακόπτουν την ασχολία τους με επαγγέλματα του πρωτογενή και δευτερογενή τομέα για να μεταβούν σε αυτόν του τριτογενή. Οι ντόπιοι χωρίς να γνωρίζουν με ποιο τρόπο μπορούν να επωφεληθούν των συγκριτικών πλεονεκτημάτων του νησιού τους στον τομέα του τουρισμού ‘‘όπως τα κρατικά προγράμματα για την επιδοτούμενη ανέγερση ξενοδοχείων, πωλούσαν την γη τους έχοντας ως αναφορά την αντικειμενική αξία της γης προς γεωργική εκμετάλλευση και όχι προς τουριστική εκμετάλλευση’’ σύμφωνα με τον Ζλατούδη (2009: 62).

Το τουριστικό προϊόν της Σκιάθου βασίστηκε στο πρότυπο των 4S (ήλιου, θάλασσας, άμμου και σεξ) λόγω του άναρχου προγραμματισμού. Ειδικά τα τελευταία χρόνια παρατηρούνται προβλήματα που έχουν να κάνουν με οικολογικά προβλήματα καθώς επίσης και προβλήματα που σχετίζονται με την παροχή υπηρεσιών προς τους τουρίστες.

Η πορεία της Σκιάθου έχει διαφοροποιηθεί από τις αρχές του αιώνα καθώς αποτελούσε έναν “ώριμο” προορισμό για τουρισμό. Σε αυτό το στάδιο και λόγω της γρήγορης ανάπτυξης που ακολούθησε με τη δημιουργία νέων ξενοδοχειακών μονάδων, καταστημάτων κ.α. καθώς επίσης και της ζήτησης που είχε το νησί χρόνο με τον χρόνο εκτός από οικονομικά οφέλη δημιουργήθηκαν και αρκετά προβλήματα στο φυσικό περιβάλλον. Άλλο σημαντικό ζήτημα ήταν η αλλοίωση της πολιτιστικής κληρονομιάς του νησιού (Τομάρα 2004: 94).

Για την άρση των συγκεκριμένων προβλημάτων και για το σχεδιασμό αειφόρου ανάπτυξης του νησιού εκδόθηκαν ειδικές μελέτες - εργαλεία. Τέτοιου είδους μελέτες είναι κατά χρονολογική σειρά:

1. Η “Μελέτη τουριστικής ανάπτυξης της Περιφέρειας Θεσσαλίας” από τον ΕΟΤ (2003). Βασικοί στόχοι της μελέτης είναι η αύξηση του μεριδίου της Θεσσαλίας στον τουρισμό με επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και αύξηση της διαμονής των τουριστών στις περιοχές, η άνοδος της εισοδηματικής κατηγορίας των τουριστών, η αύξηση των ξενοδοχειακών και καταλυμάτων και τέλος η αντιστροφή της τάσης μείωσης των αλλοδαπών τουριστών. (Μελέτη Τουριστικής Ανάπτυξη Περιφέρειας Θεσσαλίας, 2003).

2. Το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικό Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό (2009). Κάποιοι από τους στόχους στο παρών ειδικό πλαίσιο είναι: η προώθηση της αειφόρου και ισόρροπης ανάπτυξης του τουρισμού της χώρας, σύμφωνα με τις φυσικές, πολιτιστικές, οικονομικές και κοινωνικές ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής, η ποιοτική περιβαλλοντική αναβάθμιση, η προσαρμογή του σχεδιασμού στις νέες προκλήσεις και πολιτικές, η διάχυση των αποτελεσμάτων του τουρισμού στους υπολοίπους τομείς της οικονομίας, και τέλος η παροχή των αναγκαίων κατευθύνσεων προς τα υποκείμενα επίπεδα χωρικού σχεδιασμού για την προώθηση της τουριστικής ανάπτυξης στο πλαίσιο της αειφόρου ανάπτυξης. (Εφημερις της Κυβερνησεως τεύχος δεύτερο, 2009).

3. Η μελέτη του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, με φορέα ανάθεσης την Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Μαγνησίας υπό τον τίτλο “Ανάπτυξη μεθοδολογίας για την εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας τουριστικής ανάπτυξης του Πήλιου και των Βορείων Σποράδων” (2010). Οι στόχοι και οι προτάσεις αυτής της μελέτης αφορούν το σχεδιασμό της τουριστικής πολιτικής και της κατεύθυνσης των επενδύσεων και των επισκεπτών, καθώς επίσης και η ανάπτυξη αναγκαίων υποδομών, η διαχείριση των περιβαλλοντικών πόρων, αλλά και η εφαρμογή αναγκαίων ρυθμίσεων στις χρήσεις γης και την οικιστική ανάπτυξη του Πηλίου και των Βορείων Σποράδων. (Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Μαγνησίας, 2010).

4. Το “Σχέδιο marketing για την τουριστική προβολή της Περιφέρειας Θεσσαλίας” (2011). Βασικός στόχος του σχεδίου για την προβολή του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας Θεσσαλίας είναι: η αύξηση της αναγνωρισιμότητας της Θεσσαλίας, η ανάπτυξη της πληροφόρησης για τις διαθέσιμες επιλογές (προορισμούς και δραστηριότητες) και με τον τρόπο αυτό η αύξηση του βαθμού ικανοποίησης του τουρίστα αλλά και πιθανή άμβλυνση της εποχικότητας. Επιμέρους στόχοι είναι η επέκταση των μεγεθών σε όρους επισκεψιμότητας και δαπάνης, και τέλος η καλλιέργεια τουριστικής κουλτούρας και η υποστήριξη των επαγγελματιών. (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Θεσσαλία - Στερεά Ελλάδα - Ηπειρος 2007-2013).

5. Το “Περιφερειακό επιχειρησιακό πρόγραμμα Θεσσαλίας ‘‘2014-2020’’ (2014). Βασικοί στόχοι του προγράμματος είναι η ανάπτυξη και δικτύωση του ερευνητικού ιστού της Περιφέρειας Θεσσαλίας και η σύνδεσή του με το παραγωγικό / επιχειρηματικό περιβάλλον και τη δημόσια διοίκηση της Περιφέρειας, η αύξηση της συμμετοχής του ανθρώπινου δυναμικού στην αγορά εργασίας, η προστασία του περιβάλλοντος, η ολοκλήρωση διατηρήσιμων υποδομών για την ανάπτυξη και την απασχόληση και τέλος η εφαρμογή του προγράμματος χωρικής ανάπτυξης. (Σχέδιο Αξιολόγησης ΠΕΠ Θεσσαλίας 2014 – 2020).

Η πορεία που θα έπρεπε να ακολουθήσει η Σκιάθος σε τουριστικό επίπεδο με βάση τις παραπάνω μελέτες στηριζόταν στην ανάδειξη των νέων μορφών εναλλακτικού τουρισμού στο παρόν τουριστικό προϊόν. Επίσης, η διασφάλιση του φυσικού περιβάλλοντος είναι ελλιπής, καθώς η έντονη τουριστική δραστηριότητα που υπάρχει στο νησί ειδικά στους μήνες αιχμής Ιούλιο - Αύγουστο δημιουργεί φαινόμενο έξαρσης.

Η σημερινή εικόνα του νησιού εστιάζει κυρίως στο μαζικό τουρισμό ενώ παρατηρείται έντονη εποχικότητα τους καλοκαιρινούς μήνες, δημιουργώντας οικονομικά οφέλη αλλά και προβλήματα στο φυσικό περιβάλλον και τους πόρους που θα πρέπει να διαθέσει η περιοχή για τους τουρίστες.

Όπως φαίνεται και στον πίνακα 5 οι συνολικές διανυκτερεύσεις στο νησί της Σκιάθου έχουν αυξηθεί συγκριτικά από το 2005 έως το 2016. Η διαφορά στις συνολικές διανυκτερεύσεις δεν είναι τόσο αισθητή όσο στις διανυκτερεύσεις ημεδαπών και αλλοδαπών τουριστών. Επίσης, ο αριθμός ημεδαπών έχουν έχει μειωθεί σημαντικά από το 2005 (157.835 διανυκτερεύσεις) μέχρι το 2016 (73.864 διανυκτερεύσεις). Αυτό πολύ πιθανόν να οφείλεται στην περίοδο οικονομικής κρίσης που περνάει η χώρα τα τελευταία χρόνια. Ο μεγαλύτερος αριθμός από Έλληνες επισκέπτες ανήκει σε κατά βάση νεαρές ηλικιακές ομάδες που αναζητούν τη νυχτερινή διασκέδαση. Οι διανυκτερεύσεις των αλλοδαπών τουριστών αντίθετα έχουν αυξηθεί, από το 2006 (276.475 διανυκτερεύσεις) σε σχέση με το 2016 (439.232 διανυκτερεύσεις). Το στοιχείο αυτό δείχνει ότι η Σκιάθος ελκύει σε μεγαλύτερο βαθμό αλλοδαπούς τουρίστες. Αυτό οφείλεται πιθανόν στη διαφήμιση που έχει πλέον το νησί στο εξωτερικό. Επίσης στην περιοχή έχουν δημιουργηθεί καινούργιες κλίνες από το 2005 μέχρι σήμερα για να καλυφθεί ο αριθμός των επισκεπτών. Ωστόσο, σύμφωνα με τους κατοίκους ο αριθμός των νέων κλινών είναι μικρός και πιο συχνή είναι τα τελευταία χρόνια η ανακαίνιση και αναβάθμιση των παλαιότερων.

Πίνακας 5: Διανυκτερεύσεις σε καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου

Έτος	Διανυκτερεύσεις ημεδαπών	Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών	Συνολικές Διανυκτερεύσεις
2016	73.864	439.232	513.096
2015	62.023	440.066	502.089
2014	79.074	426.334	565.408
2013	86.085	394.988	481.073
2012	100.888	359.113	460.001
2011	121.026	356.749	477.775
2010	134.336	327.280	461.616
2009	148.006	337.524	485.530
2008	130.071	298.867	428.938
2007	131.310	278.229	409.540
2006	132.275	276.475	408.750
2005	157.835	336.945	494.780

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ Ιδία επεξεργασία

3.5 Ο ΚΥΚΛΟΣ ΖΩΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΣΚΙΑΘΟΥ

Σύμφωνα με τον Butler (1980) τα στάδια εξέλιξης ενός τουριστικού προορισμού είναι τα εξής η εξερεύνηση, η εμπλοκή, η ανάπτυξη, η εδραίωση (σταθεροποίηση) και ο μαρασμός ή η αναζωογόνηση του προορισμού.

Η εξερεύνηση αποτελεί το πρώτο στάδιο εξέλιξης σε έναν τουριστικό προορισμό. Σε αυτό στάδιο τα άτομα που τον επισκέπτονται είναι λίγα, και η επιλογή του προορισμού γίνεται κυρίως από τουρίστες που θέλουν να γνωρίσουν κάτι το διαφορετικό έχοντας ως βασικό κριτήριο την φυσική ομορφιά του τοπίου. Τα ξενοδοχεία και τα εστιατόρια διακρίνονται για την προσφορά βασικών υπηρεσιών ενώ η συμμετοχή των ντόπιων κατοίκων είναι αισθητή. Επίσης, οι σχέσεις μεταξύ των κατοίκων και των τουριστών είναι φιλική καθώς οι κάτοικοι της περιοχής τους αντιμετωπίζουν ως φιλοξενούμενους.

Στο επόμενο στάδιο, αυτό της εμπλοκής, την περιοχή επισκέπτεται μεγαλύτερος αριθμός τουριστών και οι κάτοικοι αρχίζουν να αντιλαμβάνονται πως ο τουρισμός αποτελεί πλέον το βασικό κομμάτι ανάπτυξης της περιοχής τους. Με αυτό τον τρόπο οι πρώτες τουριστικές επενδύσεις ξεκινούν, όχι μόνο από τους μόνιμους κατοίκους αλλά και από άλλες περιοχές που επιλέγουν να επενδύσουν. Επιπλέον, υπάρχουν τα πρώτα

δείγματα διαφήμισης της περιοχής ενώ στο κομμάτι των υποδομών οι υπηρεσίες διαμονής, εστίασης και ψυχαγωγίας ενισχύονται περαιτέρω.

Στο τρίτο στάδιο, αυτό της ανάπτυξης φτάνουμε στο σημείο των αλλαγών σε κοινωνικό και παραγωγικό επίπεδο. Σταδιακά όλο και περισσότεροι στρέφονται επαγγελματικά στον τομέα του τουρισμού. Οι σχέσεις των κατοίκων και των τουριστών αλλάζουν από φιλικές σε σχέσεις εμπορικής συναλλαγής ενώ παρατηρείται αύξηση της τουριστικής δραστηριότητας έως και το τέλος αυτού του σταδίου. Παρόλα αυτά οι τοπικές τουριστικές υπηρεσίες δεν επαρκούν για την νέα εξέλιξη. Κάποιοι από τους επιχειρηματίες που δεν μπορούν να συμβαδίσουν με τις αλλαγές αυτές εγκαταλείπουν. Σε αυτό το στάδιο κάνουν την εμφάνιση τους και εγχώριες τουριστικές επιχειρήσεις, όπως αλυσίδες ξενοδοχείων αλλά και διεθνείς τουριστικές επιχειρήσεις όπως *tour operators*. Σημαντικό κομμάτι παίζει και ο ρόλος της πολιτείας διότι αναλαμβάνει την δημιουργία έργων ανάπτυξης για την περιοχή και την προβολή αυτής. Σε αυτό το στάδιο η περιοχή έχει τις πρώτες ομάδες οργανωμένου τουρισμού.

Με αυτό τον τρόπο φτάνουμε στο στάδιο της εδραίωσης, με τον αριθμό των τουριστών να είναι πλέον μεγάλος. Οι κάτοικοι αρχίζουν σε αυτό το στάδιο να αντιλαμβάνονται τις αλλαγές της περιοχής σε κοινωνικό και πολιτιστικό επίπεδο. Νέες θέσεις εργασίας δημιουργούνται λόγω της έντονης τουριστικής δραστηριότητας, που δεν μπορούν να καλυφθούν μόνο από τους μόνιμους κατοίκους της περιοχής, με συνέπεια την αύξηση του πληθυσμού από άτομα άλλων περιοχών που έρχονται για να εργαστούν. Ο εργασιακός χώρος βιομηχανοποιείται καθώς, το συγκεκριμένο ωράριο, η ενδυμασία στη δουλειά, συντελεί σε στρεσογόνες καταστάσεις για τους κατοίκους.

Το πέμπτο και τελευταίο στάδιο ταυτίζεται με τον μαρασμό της περιοχής. Σε αυτό το στάδιο η περιοχή έχει πλέον κορεστεί από τον τουρισμό. Οι κάτοικοί σταματούν να είναι ευχαριστημένοι εφόσον πλέον δεν κερδίζουν όλα τα οφέλη, αλλά και οι τουρίστες δεν βρίσκουν ελκυστικό πλέον τον προορισμό αφού εκλείπει πλέον το αίσθημα φιλοξενίας και το περιβάλλον έχει υποβαθμιστεί. Μετά τον μαρασμό ακολουθεί είτε η πτώση, δηλαδή ο τουριστικός προορισμός δεν είναι πλέον ανταγωνιστικός συγκριτικά με άλλους προορισμούς και η αγορά μειώνεται σε μεγάλο βαθμό, είτε υπάρχει η αναζωογόνηση του προορισμού με την αξιοποίηση άλλων στοιχείων της περιοχής που

δεν αξιοποιήθηκαν. Παρόλα αυτά μια περιοχή δεν είναι απαραίτητο να ακολουθήσει όλα τα στάδια που προαναφέραμε.

Στην περίπτωση της Σκιάθου θέλοντας να δημιουργήσουμε τον κύκλο ζωής της περιοχής, θα υποστηρίζαμε πως βρίσκεται στο στάδιο εδραίωσης και μαρασμού. Τα στοιχεία του πίνακα 5 παρουσιάζουν την εξέλιξη στον αριθμό των διανυκτερεύσεων από το 2005 έως το 2016. Διαπιστώνουμε πάντως ότι τα τελευταία 3 χρόνια οι συνολικές διανυκτερεύσεις παραμένουν σε σταθερό επίπεδο με μικρές διαφορές. Επιπλέον οι αρνητικές επιδράσεις του τουρισμού στους κατοίκους της περιοχής γίνονται πλέον εμφανείς αφού από τα αποτελέσματα της έρευνας η εικόνα της περιοχής δεν τους αντιπροσωπεύει ενώ η ποιότητα της ζωής τους δεν βελτιώνεται αλλά αντίθετα υποβαθμίζεται. Τέλος, σχετικά με τις απαντήσεις των κατοίκων για το αν ο μαζικός τουρισμός συμβάλει στην αλλοίωση της πολιτιστικής ταυτότητας της περιοχής, οι κάτοικοι θεωρούν πως την επηρεάζει αρνητικά αλλά όχι σε εξαιρετικό βαθμό.

3.6 SWOT ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΚΙΑΘΟΥ

Βασική προϋπόθεση για την έναρξη οποιουδήποτε στρατηγικού σχεδιασμού είναι η διενέργεια της ανάλυση SWOT που προκύπτει από τις αγγλικές λέξεις Strength, Weaknesses, Opportunities, Threats και αποτελεί εργαλείο του στρατηγικού σχεδιασμού. Τα δυνατά και αδύνατα σημεία έχουν σχέση με εσωτερικό περιβάλλον, ενώ οι ευκαιρίες και οι απειλές με τους εξωτερικούς παράγοντες (Runia et. Al., σελ. 81-84). Στην συνέχεια θα ακολουθήσει η ανάλυση SWOT για την περιοχή της Σκιάθου ως τουριστικού προορισμού.

Δυνάμεις

- Το αεροδρόμιο που διαθέτει η Σκιάθος, καθώς είναι το μοναδικό των Σποράδων που παρέχει αερολιμένα.
- Πολιτιστική κληρονομία, το σπίτι του Παπαδιαμάντη, το φρούριο Μπούρτζι, παραδοσιακά πανηγύρια που γίνονται στην Σκιάθο και το μοναστήρι της Ευαγγελίστριας είναι κάποια από τα αξιοθέατα που μπορεί κάποιος να επισκεφθεί.
- Όμορφο φυσικό περιβάλλον, πράσινο τοπίο και καθαρές παραλίες με γαλάζια νερά.

- Αναγνωσιμότητα ως τουριστικός προορισμός διεθνούς εμβέλειας.
- Είσοδος σε διεθνείς τουριστικές αγορές (tour operators).
- Γεωγραφική θέση.
- Πλούσιο οικιστικό και αρχιτεκτονικό περιβάλλον.
- Αναγνωρισμένος παραδοσιακός οικισμός.
- Ξενοδοχειακές υποδομές, και ένας αξιόλογος αριθμός καταλυμάτων για την φιλοξενία των τουριστών τους καλοκαιρούς μήνες, χώροι αναψυχής όπως εστιατόρια, καφέ, bar.

Αδυναμίες

- Μαζικός τουρισμός κυρίως τους μήνες Ιούλιος - Αύγουστος, έντονο το αίσθημα αλλοίωσης του φυσικού περιβάλλοντος λόγω του τουρισμού.
- Ανάπτυξη κυρίως του μαζικού τουρισμού με αποτέλεσμα την αλλοίωση της πολιτισμικής ταυτότητας του νησιού.
- Έλλειψη οργάνωσης της τουριστικής προβολής του νησιού όσον αφορά το συνολικό φάσμα των δραστηριοτήτων στις οποίες μπορεί να μετέχει ο επισκέπτης.
- Αδυναμίες πολεοδομικής οργάνωσης, συγκέντρωση καταλυμάτων κυρίως στην χώρα της Σκιάθου και σε κάποια παραλιακά σημεία.
- Αναστολή λειτουργίας του αερολιμένα λόγω μη ύπαρξης του απαραίτητου μήκους διαδρόμου τροχοπέδησης και εφαρμογής της «Πράσινης Πολιτικής» της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Δαπανηρά αεροπορικά εισιτήρια καθόλη την διάρκεια του χρόνου κυρίως τους καλοκαιρινούς μήνες,. Επίσης τα πλοία που εκτελούν δρομολόγια στο νησί κάνουν τα δρομολόγια τους τις ίδιες ακριβώς ώρες, με αποτέλεσμα τη μικρή εξυπηρέτηση των τουριστών σε συγκεκριμένες ώρες της μέρας.
- Οργάνωση δρομολογίων των τοπικών ΚΤΕΛ, μεγάλη συμφόρηση τους μήνες Ιούλιος Αύγουστος λόγω της έντονης τουριστικής δραστηριότητας.
- Ηχορύπανση από την δυνατή μουσική τις βραδινές ώρες.

Ευκαιρίες

- Αναβάθμιση των πυλών εισόδου και εξόδου του νησιού ως κομβικού σημείου της ανάπτυξης της οικονομίας των Βορείων Σποράδων.
- Είσοδος στην παγκόσμια τουριστική αγορά με στόχο την προσέλκυση ποιοτικού τουρισμού.
- Ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού (αθλητικός τουρισμός αναψυχής, θρησκευτικός τουρισμός, θαλάσσιος τουρισμός, πολιτιστικός τουρισμός, εκπαιδευτικός τουρισμός, συνεδριακός τουρισμός).
- Ένταξη σε Ευρωπαϊκά προγράμματα για την βελτίωση και συντήρηση των υποδομών της περιοχής.

Απειλές

- Εξάρτηση της τοπικής οικονομίας από τον τουρισμό, καθώς αποτελεί το βασικότερο εισόδημα στο νησί.
- Μείωση ανταγωνιστικότητας προορισμού λόγω μη τακτικών και μη οικονομικών ακτοπλοϊκών και αεροπορικών συνδέσεων.
- Μεγάλος αριθμός πανομοιότυπων διακοπών και τουριστικές υπηρεσίες.
- Υψηλή φορολογία και δυσκολία στο να γίνουν νέες επενδύσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Το 4^ο κεφάλαιο ασχολείται με τα αποτελέσματα της έρευνας. Για αυτόν τον σκοπό αξιοποιείται η επιτόπια έρευνα που πραγματοποιήθηκε στην περιοχή της Σκιάθου με τη χρήση ερωτηματολογίων που δόθηκαν στους μόνιμους κάτοικους της περιοχής την περίοδο Αυγούστου -Σεπτεμβρίου 2018 και στη συνέχεια γίνεται η ανάλυση των αποτελεσμάτων μέσω του στατιστικού εργαλείου SPSS.

4.1.ΠΡΟΦΙΛ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ

Ο πίνακας 5 παρουσιάζει τα χαρακτηριστικά των μόνιμων κατοίκων της Σκιάθου που συμμετείχαν στην έρευνα. Το ερωτηματολόγιο περιλάμβανε ερωτήσεις σχετικά με τα χαρακτηριστικά του προφίλ των ερωτηθέντων για το φύλο, την ηλικία, την οικογενειακή κατάσταση, το οικογενειακό εισόδημα, το επίπεδο εκπαίδευσης και την ιδιότητα. Στην έρευνα συμμετείχαν συνολικά 147 άτομα από τα οποία το 46,9% αντιπροσωπεύουν οι άντρες και το 53,1% οι γυναίκες. Η μικρή αριθμητική υπεροχή των γυναικών οφείλεται στην άρνηση ορισμένου αριθμού αντρών να συμμετάσχουν στην έρευνα. Παρόλη τη διαφορά μπορούμε να πούμε ότι υπάρχει σχετικά ισορροπημένη κατανομή στο φύλο.

Τα άτομα που συμμετείχαν ήταν ηλικίας 18 έως 55 και άνω ετών. Οι ηλικιακές ομάδες που αντιπροσωπεύονται στο δείγμα των συμμετεχόντων μπορούν να χωριστούν σε πέντε κατηγορίες ηλικιακών ομάδων. Στην πρώτη ανήκει η ομάδα των ατόμων ηλικίας 18-24, το ποσοστό της οποίας ανέρχεται στο 16,3%. Η δεύτερη αποτελείται από τα άτομα ηλικίας 25-34, τα οποία αντιπροσωπεύουν το ποσοστό του 23,1%. Η κατηγορία των 35-44 αντιπροσωπεύει το 23,8%, ενώ η τέταρτη ομάδα ηλικίας 45-54 το ποσοστό του 19,7%. Τέλος, η τελευταία ηλικιακή ομάδα των 55 και άνω εκπροσωπεί το 17% του δείγματος των συμμετεχόντων. Οι νεανικές ηλικιακές της περιοχής 18-24 συγκεντρώνουν το χαμηλότερο ποσοστό συμμετοχής, κάτι που ενδεχομένως οφείλεται στο ότι η έρευνα πραγματοποιήθηκε τον Σεπτέμβριο, περίοδο κατά την οποία πολλοί φοιτητές καλούνται να εκπληρώσουν τις ακαδημαϊκές υποχρεώσεις της επαναληπτικής εξεταστικής. Επίσης οι δύο τελευταίες ηλικιακές ομαδοποιήθηκαν και έγιναν 55 και άνω λόγω έλλειψης δήγματος ηλικίας 65 και άνω.

Ως προς την οικογενειακή κατάσταση των ερωτηθέντων το 92,5% αντιπροσωπεύει τους άγαμους και τους έγγαμους μαζί με ποσοστά 44,9% και 47,6% αντίστοιχα, ενώ ελάχιστοι είναι οι διαζευγμένοι και οι χήροι. Αυτό πολύ πιθανόν να οφείλεται στο γεγονός ότι δεν υπήρξε μεγάλος αριθμός ακραίων τιμών στις μεγάλες ηλικίες. Σχετικά με το οικογενειακό εισόδημα, περισσότεροι από τους μισούς ερωτηθέντες εμφανίζουν εισόδημα 0-10000 ευρώ, αγγίζοντας το ποσοστό του 51,7% του συνόλου. Αυτό δεν είναι περίεργο καθώς η χώρα τα τελευταία χρόνια βρίσκεται σε περίοδο οικονομική κρίσης. Το 32,7% εμφανίζει εισόδημα 10.000-20.000 ευρώ και με εισόδημα 20.000 ευρώ και άνω το 15,7%.

Το επίπεδο εκπαίδευσης των συμμετεχόντων διαπιστώθηκε ότι ήταν αρκετά καλό. Οι απόφοιτοι ΤΕΙ-ΑΕΙ ανέρχονται στο 47,6% του δείγματος, ενώ οι απόφοιτοι λυκείου στο 35,4%. Το γεγονός του καλού επιπέδου εκπαίδευσης φαίνεται και από το ότι πολλοί από τους ερωτηθέντες εργάζονται σε τράπεζες, δημόσιες υπηρεσίες, σχολεία, μουσεία κ.α., επαγγέλματα τα οποία απαιτούν ανώτερη ή ανώτατη εκπαιδευτική μόρφωση. Τέλος, σχετικά με τις επαγγελματικές ιδιότητες των ερωτηθέντων, το μεγαλύτερο ποσοστό συγκεντρώνουν οι Ιδιωτικοί Υπάλληλοι, (ΙΔ.ΥΠ.), οι οποίοι αντιπροσωπεύουν το 36,7% καθώς στο νησί της Σκιάθου οι επιχειρήσεις είναι πολλές. Οι Ελεύθεροι Επαγγελματίες (Ε.Ε.) αντιπροσωπεύουν το 25,9%, πολλοί από τους οποίους ασχολούνται με δικές τους επιχειρήσεις στην περιοχή, οι Δημόσιοι Υπάλληλοι (Δ.Υ.) το 21,8% και τέλος οι συνταξιούχοι, οι άνεργοι καθώς και άτομα που ανήκουν σε κάποιον άλλο κλάδο το 15,7%.

Πίνακας 5. Δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος

Μεταβλητές	Συνολικά σε δείγμα 147	Συνολικό ποσοστό %	
Φύλο	Άντρες	69	46,9%
	Γυναίκες	78	53,1%
Ηλικία	18-24	24	16,3%
	25-34	34	23,1%
	35-44	35	23,8%
	45-54	29	19,7%

	55+	25	17%
Οικογενειακή κατάσταση	Άγαμος	66	44,9%
	Έγγαμος	70	47,6%
	Διαζευγμένος/η	8	5,4%
	Χήρος/α	3	2%
Οικογενειακό εισόδημα	0-10.000 €	76	51,7%
	10.000-20.000 €	48	32,7%
	20.000+ €	23	15,7%
Επίπεδο εκπαίδευσης	Δημοτικό	4	2,7%
	Γυμνάσιο	8	5,4%
	Λύκειο	52	35,4%
	ΤΕΙ-ΑΕΙ	70	47,6%
	Μεταπτυχιακό	13	8,8%
Ιδιότητα	Δ.Υ.	32	21,8%
	ΙΔ.ΥΠ.	54	36,7%
	Ε.Ε.	38	25,9%
	Συνταξ.	7	4,8%
	Άνεργος	7	4,8%
	Άλλο	9	6,1%

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

4.2. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΝΟΙΧΤΗΣ ΕΡΩΤΗΣΗΣ

Η ερώτηση ανοιχτού τύπου δίνει την επιλογή στους ερωτηθέντες να απαντήσουν με δικά τους λόγια για το τι είδους διακοπές πιστεύουν ότι προσφέρει το νησί της Σκιάθου με βάση τη σημερινή εικόνα της περιοχής. Από τα αποτελέσματα των απαντήσεων παρατηρείται η δημιουργία διαφορετικών ομάδων μεταξύ του δείγματος καθώς καθένας από τους κατοίκους αντιλήφθηκε με διαφορετικό τρόπο τις ερωτήσεις σχετικά με το είδος των διακοπών που προσφέρει το νησί. Οι περισσότεροι πιστεύουν ότι το νησί μπορεί να προσφέρει τα πάντα σε όλες τις ηλικίες ανάλογα την περίοδο που θα επισκεφθούν το νησί. Θεωρούν ότι οι μήνες Ιούνιος και Σεπτέμβριος είναι οι μήνες που προσεγγίζουν κυρίως μεγαλύτερες ηλικίες και οικογένειες για χαλάρωση και

ξεκούραση, ενώ ο Ιούλιος και ο Αύγουστος είναι οι μήνες όπου το νησί επισκέπτονται νεαρές ηλικίες για τη διασκέδαση και τη νυχτερινή ζωή που προσφέρει.

Η δεύτερη κατηγορία που επιλέχθηκε από πολλούς ερωτηθέντες σχετικά με τις διακοπές που προσφέρει το νησί διακρίνεται από τρεις επιλογές: 1) περιβάλλον, 2) διασκέδαση και 3) αξιοθέατα. Πάνω από τους μισούς κατοίκους που συμμετείχαν στην έρευνα επέλεξαν τη διασκέδαση και το περιβάλλον, ενώ μόλις τρεις υποστήριξαν ότι το νησί προσφέρει και αξιοθέατα. Το όμορφο φυσικό περιβάλλον είναι αυτό που προσελκύει τον μεγαλύτερο αριθμό τουριστών και οι νεανικές ηλικίες θεωρούν ότι δίνουνε βάσει σε αυτό εκτός της νυχτερινής ζωής που αναμφισβήτητα τους ενδιαφέρει.

Το όμορφο φυσικό περιβάλλον είναι αυτό που προσελκύει τον μεγαλύτερο αριθμό τουριστών συμπεριλαμβανομένων και των νεανικών ηλικιών, οι οποίες εκτός από τη νυχτερινή ζωή που αναμφισβήτητα τους ενδιαφέρει, δίνουν ιδιαίτερη βάση και στον φυσικό πλούτο.

Η ερώτηση ανοιχτού τύπου δίνει τη δυνατότητα στον καθένα να αντιληφθεί διαφορετικά την απάντηση που πρέπει να δώσει και για αυτό τον λόγο οι απαντήσεις ήταν διαφορετικές μεταξύ τους. Ένας μικρός αριθμός απαντήσεων αναφερόταν στο πώς είναι οι διακοπές που προσφέρει το νησί 'μέτριες', 'πολύ καλές', 'χαλαρωτικές' καθώς επίσης και κάποιοι αναφέρουν ότι το νησί προσφέρει κυρίως μαζικό τουρισμό αν και είναι ξεκάθαρη απάντηση σε λίγα ερωτηματολόγια, οι κάτοικοι το ανέφεραν συχνά κατά την συνοχή των ερωτηματολογίων πως η κύρια μορφή τουρισμού που παρέχει το νησί είναι ο μαζικός τουρισμός τους βασικούς καλοκαιρινούς μήνες. Τέλος, θα πρέπει να αναφερθούν και ο αριθμός των ερωτηματολογίων που δεν απαντήθηκαν σε αυτή την ερώτηση και ήταν 19, ο αριθμός αυτόν των ατόμων δεν κατανόησαν την ερώτηση με αποτέλεσμα να μην την απαντήσουν.

4.3. ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΜΕΤΑΒΛΗΤΩΝ

Οι παρακάτω πίνακες παρουσιάζουν τη μέση τιμή για τις απαντήσεις τον ποσοστό μεταβλητών που ρωτήθηκαν συνολικά οι συμμετέχοντες, αλλά και πώς απάντησαν ξεχωριστά οι άντρες και οι γυναίκες, οι ηλικιακές κατηγορίες, και το επίπεδο εκπαίδευσης που είχε ο κάθε ερωτηθέντας. Με βάση την κλίμακα likert 1 ως 7, όπου το 1 σημαίνει καθόλου και 7 πάρα πολύ το 4 ορίζεται ως ουδέτερη απάντηση. Καθώς επίσης και σε ποιο βαθμό το διαφορετικό προφίλ των ερωτηθέντων ασκεί στατιστική επιρροή στις απαντήσεις που έδωσαν μέσω του p-value.

Όταν το p-value είναι $p_value \leq 5\%$ (0.05)** τότε η μεταβλητή θεωρείται στατιστικά σημαντική.

Όταν το p-value είναι $p_value \geq 5\%$ (0.05) τότε η μεταβλητή δεν είναι στατιστικά σημαντική.

Ο πίνακας 6 παρουσιάζει τις απαντήσεις των κατοίκων στο σύνολο αλλά και με βάση το φύλο, αρχικά σχετικά με την ερώτηση αν η εικόνα της περιοχής έχει αλλάξει τα τελευταία χρόνια λόγω του τουρισμού προκύπτει η μέση τιμή 5,28. Η εικόνα της περιοχής έχει αλλάξει τα τελευταία χρόνια αλλά όχι έντονα και αυτό διότι η Σκιάθος είναι ένα νησί που δραστηριοποιήθηκε πολύ γρήγορα στον τομέα του τουρισμού. Μεταξύ αντρών και γυναικών παρατηρείται μια μικρή διαφορά με τις μέσες τιμές να κυμαίνονται στο 5,55 για τους άντρες και στο 5,04 για τις γυναίκες. Λόγω της διαφοράς αυτής το p-value κυμαίνεται στο 0,020** και η αλλαγή της εικόνας της περιοχής είναι πιο σημαντική για τους άντρες. Στην ερώτηση «σε ποιο βαθμό η εικόνα της περιοχής σας αντιπροσωπεύει την πολιτιστική ταυτότητα του νησιού», οι απαντήσεις κυμαίνονται σε χαμηλή βαθμολογία με συνολική μέση τιμή 3,37, δείχνοντας ότι η εικόνα της περιοχής δεν αντιπροσωπεύει τους κατοίκους ανεξάρτητα από το φύλο. Σχετικά με την ερώτηση «σε πιο βαθμό πιστεύετε ότι ο τουρισμός έχει αλλοιώσει την πολιτιστική ταυτότητα της περιοχής σας», οι απαντήσεις των αντρών και των γυναικών είναι πολύ διαφορετικές, Οι απαντήσεις των αντρών διαφέρουν με μέση τιμή 5,32 καταδεικνύοντας την άποψή τους ότι υπάρχει αλλοίωση λόγω του τουρισμού όχι όμως στον υπέρτατο βαθμό, ενώ αντίθετα οι γυναίκες πιστεύουν ότι η εικόνα παραμένει σταθερή με μέση τιμή 4,56. Λόγω της έντονης διαφοράς των απαντήσεων με βάση το φύλο το p-value είναι 0,004** και θεωρείται στατιστικά σημαντική, καθώς η διαφορά

στις δύο απόψεις είναι μεγάλη εμφανίζονται εξαιρετική στατιστική διαφορά μεταξύ των δύο φύλων. Η άποψη των μόνιμων κατοίκων της Σκιάθου για το αν η εικόνα της περιοχής θα πρέπει να αλλάξει δεν επηρεάζεται από το φύλο και η μέση τιμή κυμαίνεται στο 5,61. Αυτό δείχνει ότι η εικόνα της περιοχής θα ήθελαν να αλλάξει αλλά όχι απόλυτα καθώς δεν είναι σε ακραία τιμή. Αυτό σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό στο κέρδος που βλέπουν να έχουν οι κάτοικοι από αυτήν τη μορφή τουρισμού. Παρά το κέρδος η εικόνα της περιοχής δεν φαίνεται να αντιπροσωπεύει τους κατοίκους με συνολική μέση τιμή στις απαντήσεις των δύο φύλων 3,45.

Σχετικά με τις επιπτώσεις της τουριστικής δραστηριότητας στην τοπική οικονομία, φαίνεται ότι έχει υπάρξει σε μεγάλο βαθμό ενίσχυση της τελευταίας, όπως επίσης και αύξηση των θέσεων εργασίας στην περιοχή. Παρόλα αυτά οι υποδομές για τη συγκοινωνία δεν έχουν βελτιωθεί καθώς τα λεωφορεία της περιοχής δεν αρκούν για την μεταφορά όλων των τουριστών στις παραλίες με αποτέλεσμα αρκετός αριθμός τουριστών να περιμένει για την εξυπηρέτηση του. Επιπλέον είναι απαραίτητη και η βελτίωση του οδικού δικτύου του νησιού. Η επικοινωνία με τους τουρίστες φαίνεται ότι υπάρχει, αλλά όχι σε ακραίες τιμές, καθώς η μέση τιμή της είναι 5,01. Αυτό πολύ πιθανόν να οφείλεται στις νεαρές ηλικίες που προσεγγίζουν το νησί. Παρά τα οικονομικά οφέλη που υπάρχουν, η ποιότητα της ζωής των κατοίκων δεν φαίνεται να έχει βελτιωθεί. Οι απαντήσεις των αντρών και των γυναικών είναι πολύ διαφορετικές με τις απαντήσεις των αντρών να κυμαίνονται στις υψηλότερες βαθμίδες ότι η ποιότητα της ζωής τους έχει βελτιωθεί συγκριτικά με τις απαντήσεις των γυναικών. Η διαφορετικότητα ανάμεσα στα δύο φύλα φαίνεται και μέσα από το p-value 0,008** που σημαίνει ότι η σημαντικότητα της μεταβλητής είναι εξαιρετικά σημαντική. Οι απαντήσεις των γυναικών είναι λιγότερο θετικές σε πολλές από τις ερωτήσεις στοιχείο που πιθανόν οφείλεται στο ότι ένας μεγάλος αριθμός τους εργάζονται σε τομείς που δεν έχουν σχέση με τον τουρισμό όπως στον τραπεζικό τομέα ή τα σχολεία. Τέλος, η προσβασιμότητα στο νησί δεν φαίνεται να έχει βελτιωθεί με τη μέση τιμή να είναι 5,07 το νησί που διαθέτει αεροδρόμιο, δεν επιλέγεται για της μετακινήσεις των μόνιμων κατοίκων καθώς τα εισιτήρια είναι πολύ ακριβά, όπως τόνισαν οι ερωτηθέντες. Πρόβλημα παρατηρείται και με τα δρομολόγια των πλοίων, καθώς δύο διαφορετικές εταιρίες επισκέπτονται το νησί την ίδια ακριβώς ώρα με αποτέλεσμα τη μικρή εξυπηρέτηση των ταξιδιωτών. Παρόλα αυτά η προσβασιμότητα στο νησί έχει βελτιωθεί

και ένας σημαντικός λόγος είναι το αεροδρόμιο που διαθέτει η περιοχή, το p-value σε αυτήν την ερώτηση θεωρείται στατιστικά σημαντικό καθώς είναι στο 0,001**.

Με μια ομοιόμορφη κατανομή στα ποσοστά των αντρών και των γυναικών που συμμετείχαν στην έρευνα φαίνεται ότι οι άντρες είναι αυτοί που απαντούν σε κάποιες από τις ερωτήσεις με πιο υψηλές βαθμολογίες συγκριτικά με τις γυναίκες.

Πίνακας 6: Απαντήσεις με βάση το φύλο

Μεταβλητές	Μέση τιμή	Άντρας	Γυναίκα	p-value
Η εικόνα της περιοχής σας έχει αλλάξει τα τελευταία χρόνια;	5,28	5,55	5,04	0,020**
Σε ποιο βαθμό η εικόνα της περιοχής σας αντιπροσωπεύει την πολιτιστική ταυτότητα του νησιού;	3,37	3,29	3,45	0,551
Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι ο τουρισμός έχει αλλοιώσει την πολιτιστική ταυτότητα της περιοχής;	4,91	5,32	4,56	0,004**
Θεωρείτε ότι η εικόνα της περιοχής θα πρέπει να αλλάξει;	5,61	5,52	5,69	0,469
Σε ποιο βαθμό αντιπροσωπεύει εσάς η εικόνα της περιοχής;	3,45	3,58	3,34	0,359
Σε ποιο βαθμό επηρεάζει την τοπική οικονομία η τουριστική δραστηριότητα τους καλοκαιρινούς μήνες;	6,43	6,55	6,32	0,168
Σε ποιο βαθμό δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας;	6,15	6,23	6,08	0,420

Σε ποιο βαθμό υπάρχει βελτίωση των υποδομών συγκοινωνίας;	4,27	4,30	4,24	0,837
Σε ποιο βαθμό υπάρχει επικοινωνία με τους τουρίστες;	5,01	5,09	4,95	0,524
Σε ποιο βαθμό έχει βελτιωθεί η ποιότητα της ζωής σας;	4,83	5,20	4,50	0,008**
Σε ποιο βαθμό έχει βελτιωθεί η προσβασιμότητα στο νησί;	5,07	5,49	4,69	0,001**

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Ο πίνακας 7 παρουσιάζει τη μέση τιμή για τις απαντήσεις του ποσοστού μεταβλητών που ρωτήθηκαν συνολικά οι συμμετέχοντες αλλά και πώς απάντησαν ξεχωριστά οι ηλικιακές κατηγορίες 18-24, 25-34,35-44, 45-54, 55+ με κλίμακα likert 1 ως 7, καθώς επίσης και σε ποιο βαθμό η ηλικία των ερωτηθέντων ασκεί στατιστική επιρροή στις απαντήσεις που έδωσαν μέσω του p-value.

Η ηλικιακή παράμετρος παίζει καθοριστικό ρόλο σε τρεις μεταβλητές-ερωτήσεις, όπου διατυπώνονται διαφορετικές απόψεις για κάθε ηλικιακή ομάδα. Αρχικά στην ερώτηση «Σε ποιο βαθμό αντιπροσωπεύει εσάς η εικόνα της περιοχής», τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας 55 και άνω φαίνεται να μην αντιπροσωπεύονται αισθητά σε σχέση με τις απαντήσεις των υπόλοιπων ηλικιών. Η σημαντικότητα της μεταβλητής είναι εξαιρετικά εμφανής με p-value=0,008**.

Στην ερώτηση «Σε ποιο βαθμό έχει βελτιωθεί η ποιότητα της ζωής σας;», με p-value=0,037<0,05 η σημαντικότητα της μεταβλητής θεωρείται στατιστικά σημαντική. Τέλος στην τελευταία ερώτηση σχετικά με το πόσο έχει βελτιωθεί η προσβασιμότητα στο νησί οι νεότερες ηλικίες 18-24 πιστεύουν ότι υπάρχει βελτίωση με 5,92 και οι ηλικίες 35-44 θεωρούν ότι δεν υπάρχει κάποια αισθητή βελτίωση με 4,63. Η διαφορά των απαντήσεων ανάμεσα στις δύο ηλικιακές ομάδες φαίνεται και από την σημαντικότητα της μεταβλητής να είναι εξαιρετικά σημαντική με p-value=0,003**. Η ηλικία των ερωτηθέντων δεν επηρεάζει τις υπόλοιπες απαντήσεις που έδωσαν κατά τη διάρκεια της έρευνας.

Με μία ομοιόμορφη κατανομή στις ηλικιακές ομάδες που συμμετείχαν στην έρευνα φαίνεται ότι σε κάποιες ερωτήσεις η ηλικία σχετίζεται με τις απαντήσεις που έδωσαν οι συμμετέχοντες, όπως στην ερώτηση «σε ποιο βαθμό αντιπροσωπεύει εσάς η εικόνα της περιοχής». Η ηλικία 55 και άνω δεν φαίνεται να αντιπροσωπεύεται από την εικόνα της περιοχής που υπάρχει αυτή τη στιγμή. Επίσης στην ερώτηση «σε ποιο βαθμό έχει βελτιωθεί η προσβασιμότητα στο νησί» με μικρή διαφορά οι ηλικίες 45-54 θεωρούν ότι υπάρχει βελτίωση.

Πίνακας 7: Απαντήσεις με βάση την ηλικία

Μεταβλητές	Μέση τιμή	18-24	25-34	35-44	45-54	55+	p-value
Η εικόνα της περιοχής σας έχει αλλάξει τα τελευταία χρόνια;	5,28	5,08	5,00	5,31	5,45	5,60	0,657
Σε ποιο βαθμό η εικόνα της περιοχής σας αντιπροσωπεύει την πολιτιστική ταυτότητα του νησιού;	3,37	3,54	3,18	3,20	3,90	3,08	0,107
Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι ο τουρισμός έχει αλλοιώσει την πολιτιστική ταυτότητα της περιοχής;	4,91	5,04	4,38	4,94	5,21	5,12	0,380
Θεωρείτε ότι η εικόνα της περιοχής θα πρέπει να αλλάξει;	5,61	5,42	5,82	5,78	5,67	5,24	0,304
Σε ποιο βαθμό αντιπροσωπεύει εσάς η εικόνα της περιοχής;	3,45	3,89	3,26	3,23	4,17	2,76	0,008**
Σε ποιο βαθμό επηρεάζει την τοπική οικονομία η τουριστική δραστηριότητα τους καλοκαιρινούς μήνες;	6,43	6,12	6,29	6,40	6,62	6,72	0,769
Σε ποιο βαθμό δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας;	6,15	6,00	6,45	5,78	6,28	6,28	0,229
Σε ποιο βαθμό υπάρχει βελτίωση των υποδομών							

συγκοινωνίας;	4,27	4,29	3,97	4,12	5,00	4,04	0,173
Σε ποιο βαθμό υπάρχει επικοινωνία με τους τουρίστες;	5,01	4,75	5,24	5,00	5,28	4,68	0,395
Σε ποιο βαθμό έχει βελτιωθεί η ποιότητα της ζωής σας;	4,83	5,29	4,59	4,40	5,34	4,72	0,037**
Σε ποιο βαθμό έχει βελτιωθεί η προσβασιμότητα στο νησί;	5,07	5,92	4,74	4,63	5,38	4,96	0,003**

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Ο παρακάτω πίνακας 8 παρουσιάζει τη μέση τιμή των αποτελεσμάτων αλλά και πώς απάντησαν ξεχωριστά με βάση το μορφωτικό επίπεδο οι κατηγορίες δημοτικό, γυμνάσιο, λύκειο, ΤΕΙ-ΑΕΙ και μεταπτυχιακό με κλίμακα likert 1 ως 7. Το επίπεδο εκπαίδευσης δεν φαίνεται να επηρεάζει τις απαντήσεις των ερωτηθέντων, εκτός από δύο ερωτήσεις σχετικά με τη βελτίωση της συγκοινωνίας στο νησί. Άτομα που έχουν τελειώσει το γυμνάσιο θεωρούν ότι υπάρχει μεγάλη βελτίωση σε αυτό το κομμάτι αλλά και ερωτηθέντες που έχουν τελειώσει το δημοτικό πιστεύουν ότι δεν υπάρχει βελτίωση αυτή η ομάδα ατόμων ήταν μόλις το 2,7% πολύ μικρό ποσοστό. Τέλος, στην ερώτηση «Σε ποιο βαθμό πιστεύεται ότι η προσβασιμότητα στο νησί έχει βελτιωθεί» με $p\text{-value} = 0,040^{**}$ θεωρείται στατιστικά σημαντική, για τον λόγο ότι τα άτομα που έχουν τελειώσει το γυμνάσιο, ανέρχεται μόλις στο 5,4%. Θεωρούμε ότι το ποσοστό είναι πολύ μικρό και δεν καθιστά ξεκάθαρο το αν επηρεάζει τελικά το μορφωτικό επίπεδο τις απαντήσεις των ερωτηθέντων.

Κατά συνέπεια, το μορφωτικό επίπεδο μπορούμε να πούμε ότι δεν παίζει ρόλο στις απαντήσεις που έδωσαν οι ερωτηθέντες από τη στιγμή μάλιστα που, δεν υπάρχει μια ομοιόμορφη κατανομή στα επίπεδα εκπαίδευσης αυτών που απάντησαν στα ερωτηματολόγια. Το ίδιο ισχύει και για την επαγγελματική ιδιότητα που έχει ο κάθε ερωτηθείς εφόσον δεν υπάρχει και πάλι μια ομοιόμορφη κατανομή.

Πίνακας 8: Απαντήσεις με βάση το μορφωτικό επίπεδο

Μεταβλητές	Μέση τιμή	Δημοτικό	Γυμνάσιο	Λύκειο	ΤΕΙ-ΑΕΙ	Μεταπτυχιακό	p-value
Η εικόνα της περιοχής σας έχει αλλάξει τα τελευταία χρόνια;	5,28	5,25	5,50	5,34	5,19	5,46	0,865
Σε ποιο βαθμό η εικόνα της περιοχής σας αντιπροσωπεύει την πολιτιστική ταυτότητα του νησιού;	3,37	3,25	4,13	3,56	3,06	3,76	0,204
Σε ποιο βαθμό πιστεύεται ότι ο τουρισμός έχει αλλοιώσει την πολιτιστική ταυτότητα της περιοχής;	4,91	4,75	5,90	4,73	4,93	5,00	0,378
Θεωρείτε ότι η εικόνα της περιοχής θα πρέπει να αλλάξει;	5,61	5,75	6,25	5,56	5,57	5,62	0,546
Σε ποιο βαθμό αντιπροσωπεύει εσάς η εικόνα της περιοχής;	3,45	3,25	4,50	3,46	3,36	3,31	0,600
Σε ποιο βαθμό επηρεάζει την τοπική οικονομία η τουριστική δραστηριότητα τους καλοκαιρινούς μήνες;	6,43	6,50	6,75	6,23	6,51	6,54	0,931
Σε ποιο βαθμό δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας;	6,15	6,25	6,75	5,78	6,30	6,46	0,120
Σε ποιο βαθμό υπάρχει βελτίωση των							

υποδομών συγκοινωνίας;	4,27	3,00	6,13	4,21	4,19	4,23	0,020**
Σε ποιο βαθμό υπάρχει επικοινωνία με τους τουρίστες;	5,01	5,75	5,75	4,75	5,06	5,15	0,278
Σε ποιο βαθμό έχει βελτιωθεί η ποιότητα της ζωής σας;	4,83	5,25	5,50	4,73	4,94	4,08	0,418
Σε ποιο βαθμό έχει βελτιωθεί η προσβασιμότητα στο νησί;	5,07	4,00	6,25	5,00	5,13	4,62	0,040**

Πηγή: Ϊδία επεξεργασία

Ο πίνακας 9 παρουσιάζει τα αποτελέσματα σχετικά με την ερώτηση για το «ποιες ηλικίες πιστεύετε ότι προσεγγίζουν το νησί», αποτυπώνοντας τις διαφορές ανάμεσα στις απαντήσεις των αντρών και των γυναικών. Οι απαντήσεις των κατοίκων σχετικά με την ερώτηση μπορούσε να είναι και παραπάνω από μία ηλικιακή κατηγορία. Το μεγαλύτερο ποσοστό που θεωρούν οι κάτοικοι ότι προσεγγίζει το νησί είναι η ηλικιακή κατηγορία 18 με 24 με ποσοστό 71% , καθώς επίσης και η αμέσως επόμενη κατηγορία 25 με 34. Με p-value 0,072 να είναι το μικρότερο σε αυτόν τον πίνακα η σημαντικότητα της μεταβλητής δεν είναι στατιστικά σημαντική. Οι δύο ηλικιακές ομάδες αποτελούνται κυρίως από φοιτητές και νέα παιδιά που επιθυμούν στις διακοπές τους τη νυχτερινή διασκέδαση και το έντονο ξεφάντωμα και όπως τόνισαν και οι ερωτηθέντες, επιλέγουν να επισκέπτονται το νησί τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο. Η κατηγορία που συγκεντρώνει το 40,8% είναι οι ηλικίες 35 με 44. Σε αυτές ανήκουν οικογένειες και ζευγάρια που επισκέπτονται το νησί για το φυσικό περιβάλλον και τις πολλές παραλίες που υπάρχουν στην περιοχή. Αυτή η ηλικιακή ομάδα όπως και οι επόμενες που θα αναφέρουμε από εδώ και πέρα επιλέγουν να επισκέπτονται το νησί τους μήνες Ιούνιο και Σεπτέμβριο όταν η περιοχή δεν βρίσκεται σε περίοδο έντονης τουριστικής δραστηριότητας. Οι ηλικίες 55 με 64 φαίνεται να καλύπτουν το 38% των επισκεπτών στο νησί, με τους άντρες να θεωρούν ότι αυτές οι ηλικίες προσεγγίζουν το νησί συγκριτικά με την γυναίκες. Τέλος, η τελευταία ηλικιακή ομάδα των 65 και άνω καλύπτουν το 36,8% που είναι συνταξιούχοι που επιθυμούν τη χαλάρωση και η ομάδα

45-54 με 34,6%.Σε αυτήν την κατηγορία παρατηρείται για ακόμα μία φορά η στατιστική υπεροχή των αντρών έναντι των γυναικών.

Πίνακας 9: Ηλικίες που επισκέπτονται τα νησί

Μεταβλητές	18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
Αντρες	50 72,5%	48 69,5%	32 46,3%	29 42%	32 46,3%	28 40,6%
Γυναίκες	54 69,2%	43 55,1%	28 35,8%	22 28,2%	24 30,8%	26 33,3%
Σύνολο	104 71%	91 61,9%	60 40,8%	51 34,6%	56 38%	54 36,8%
p-value	0,667	0,072	0,197	0,079	0,052	0,363

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

4.4. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Η τελευταία ομάδα ερωτήσεων στο ερωτηματολόγιο αφορούσε πέντε χαρακτηριστικά που συνδέονται με την εικόνα της περιοχής. Οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να ταξινομήσουν τις απαντήσεις τους από το 1 μέχρι το 5 λαμβάνοντας υπόψη ότι το 1 είναι το πιο σημαντικό και 5 το λιγότερο σημαντικό. Στον πίνακα 6 βλέπουμε τα αποτελέσματα, όπου κατά την γνώμη των κατοίκων τα δύο χαρακτηριστικότερα πράγματα που μπορούν να συνδεθούν με την εικόνα της περιοχής είναι το φυσικό περιβάλλον και η διασκέδαση με πολύ μικρή διαφορά μεταξύ τους. Αυτό που θεωρούν ότι συνδέεται λιγότερο με την εικόνα της περιοχής είναι το φαγητό αλλά και τα αξιοθέατα, αφού σύμφωνα με τη γνώμη των ερωτηθέντων ένας μικρός αριθμός τουριστών επισκέπτονται το νησί για αυτούς τους λόγους.

Οι μόνιμοι κάτοικοι της Σκιάθου θεωρούν ότι τα δυο μεγαλύτερα πλεονεκτήματα της είναι το φυσικό περιβάλλον και η νυχτερινή διασκέδαση. Αντίθετα, υπάρχει μικρή αναφορά στην πολιτιστική κληρονομιά στοιχείο που καταδεικνύει ότι δεν έχουν μέχρι στιγμής γίνει οι κατάλληλες ενέργειες για την ανάδειξή της. Το γεγονός αυτό γίνεται περισσότερο εμφανές από το ότι παραπάνω από τους μισούς θεωρούν τα πολιτιστικά μνημεία της περιοχής ως "μη σημαντικά".

Πίνακας 10: Χαρακτηριστικά της περιοχής

	Σημαντικό	Ουδέτερο	Μη σημαντικό
Φιλοξενία	29%	26%	45%
Περιβάλλον	74%	17%	8%
Αξιοθέατα	16%	22%	61%
Διασκέδαση	69%	13%	12%
Φαγητό	12%	22%	67%

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

5.1 ΑΛΛΟΙΩΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ

Ο πολιτισμός αποτελεί βασικό κομμάτι της καθημερινότητας όλων των ανθρώπων, σε ατομικό, οικογενειακό και συλλογικό επίπεδο. Το σύνολο από τα στοιχεία που τον αποτελούν είναι η πολιτιστική κληρονομία, η γλώσσα, η θρησκεία και κάθε μορφή τέχνη, οι παραδοσιακές ασχολίες, οι γιορτές, τα πανηγύρια κ.α. Είναι εμφανής σε όλες τις πτυχές της καθημερινότητάς μας, στον τρόπο που βιώνουμε τα κοινωνικά προβλήματα, στην στάση μας απέναντι σε αυτά, στους κώδικες επικοινωνίας που χρησιμοποιούμε με τους γύρω μας. Έννοιες όπως η σκηνοθετημένη αυθεντικότητα, η εμπορευματοποίηση της τοπικής παράδοσης, τα πολιτιστικά στερεότυπα συνδέονται με της επιπτώσεις που προκαλεί η ανάπτυξη του τουρισμού σε μία κοινωνία και είναι άμεσα συνυφασμένες με το φαινόμενο της πολιτιστικής αλλοίωσης. Για την προσέλκυση τουριστών δημιουργείται σε αρκετές περιπτώσεις πολιτιστικά στερεότυπα μέσω των οποίων οι τουρίστες ταυτίζουν μία περιοχή. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η Ελλάδα με το μπουζούκι, και η Ισπανία με το φλαμέγκο κτλ. (Τσάρτας, 1996).

Δεδομένου ότι ο πολιτισμός είναι κομμάτι της καθημερινής ζωής των ανθρώπων, οι πολιτιστικές επιπτώσεις που οφείλονται στην τουριστική ανάπτυξη δεν αποτελούν ξεχωριστό πεδίο μελέτης. Για αυτό το λόγο πολύ μελετητές τις εξερευνούν σε συνδυασμό με τις περιβαλλοντικές και άλλες επιπτώσεις. Ο πολιτισμός διαφόρων περιοχών αποτελεί πόλο έλξης για μεγάλο αριθμό τουριστών. Μία από αυτές τις χώρες με σημαντική ιστορία και παράδοση είναι η Ελλάδα (Μανωλιά, 2000).

Σημαντική απειλή για την πολιτιστική ταυτότητα πολλών περιοχών αποτελεί ο μαζικός τουρισμός. Ειδικά στο ελληνικό παράδειγμα αρκετές περιοχές με μαζικό τουρισμό συμβάλλουν στην αλλοίωση της λαϊκής παράδοσης και του τοπικού πολιτισμού.

5.2 ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ ΛΑΓΑΝΑ

Η περιοχή του Λαγανά βρίσκεται 11 χλμ. από την πόλη της Ζακύνθου, σε μία από τις πιο εύφορες πεδιάδες του νησιού, ανάμεσα σε ελαιώνες και σταφιδάμπελα. Επίσης, διαθέτει μία ατελείωτη αμμουδιά που συγκεντρώνει τους καλοκαιρινούς μήνες πλήθος τουριστών. Μεγάλα ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια, κάμπινγκ και έντονη νυχτερινή ζωή αποτελούν το βασικό στοιχείο της περιοχής. Ως εκ τούτου ο Λαγανάς

είναι ένα από τα σημεία της Ζακύνθου που προσελκύουν, σε μεγάλο βαθμό, νεανικό (και μαζικό) τουρισμό που ενδιαφέρεται για τη νυκτερινή διασκέδαση. Υπολογίζεται ότι, κάθε χρόνο, φιλοξενούνται στην περιοχή περίπου 100.000-120.000 χιλιάδες νεαροί επισκέπτες που ενδιαφέρονται για αυτήν την μορφή τουρισμού. Ο τουρισμός αυτός είναι κατά πλειοψηφία χαμηλού οικονομικού επιπέδου και ελέγχεται απόλυτα από μικρό αριθμό tour operator. Το γεγονός ότι ο Λαγανάς συνδυάζει ένα πλήθος από δραστηριότητες και ένα όμορφο φυσικό περιβάλλον αλλά και διαθέτει πολλά ακόμη πλεονεκτήματα τον καθιστά τα τελευταία χρόνια περιοχή που συγκεντρώνει το 40% της τουριστικής κίνησης τους νησιού. Ωστόσο, ο μαζικός τουρισμός έχει προκαλέσει και μια σειρά από προβλήματα στην περιοχή. Στην περίπτωση του Λαγανά ο μαζικός τουρισμός ευθύνεται σε μεγάλο βαθμό για την υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής. Ιδιαίτερο πρόβλημα έχει δημιουργήσει στην αναπαραγωγή του προστατευόμενου είδους των χελωνών καρέτα καρέτα που αποθηκεύουν τα αυγά τους σε αυτήν την περιοχή του νησιού. Η κυκλοφοριακή συμφόρηση και ηχορρύπανση τους καλοκαιρινούς μήνες διαταράσσει τη γλωρίδα ενώ έχει αρνητικές επιπτώσεις και για την πανίδα του νησιού. Ο μαζικός τουρισμός προκαλεί επίσης παραγωγή μεγάλου όγκου απορριμμάτων, τα οποία δεν μπορούν να τα διαχειριστούν οι τοπικές κοινωνίες, αλλά και ατμοσφαιρική ρύπανση. Επίσης παρατηρείται υποβάθμιση της αισθητικής του τοπίου καθώς ο μαζικός τουρισμός δεν δίνει βάση στον ιδιαίτερο τοπικό αρχιτεκτονικό χαρακτήρα. Αντίθετα προκρίνει τη δημιουργία μεγάλων ξενοδοχειακών μονάδων για τη μαζική φιλοξενία και τη διακίνηση τουριστών (Krippendorf, 1987).

Στην περιοχή του Λαγανά εκτός των περιβαλλοντικών προβλημάτων, η τοπική κοινωνία και ο καθημερινός τρόπος ζωής των κατοίκων διαφοροποιείται. Λόγω της έντονης τουριστικής δραστηριότητας ο Λαγανάς έχει χάσει το «τοπικό χρώμα» του και έχει γίνει περιοχή «αποικιοκρατούμενη» από τους τουρίστες. Ένα απλό παράδειγμα είναι η δημιουργία εστιατόριων που προσφέρουν αγγλική κουζίνα, γαλλική, ιταλική, ασιατική κλπ. Αντίθετα, η τοπική κουζίνα και τα παραδοσιακά φαγητά δεν επιλέγονται από αυτόν τον τύπο τουρισμού. (Krippendorf, 1987)

5.3 ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ - ΜΑΛΙΑ

Ο Δήμος Χερσονήσου αποτελεί την 1η τουριστική περιοχή στην Κρήτη. Η περιοχή διαθέτει πολλές ξενοδοχειακές μονάδες και πλήθος δραστηριοτήτων με συνέπεια χιλιάδες τουρίστες να την επισκέπτονται τους καλοκαιρινούς μήνες. Τα τελευταία χρόνια όμως το ενδιαφέρον των τουριστών έχει επικεντρωθεί στην παραλιακή ζώνη της Χερσονήσου (Δανελάκης, 2004).

Το πακέτο που προσφέρει η περιοχή της Χερσονήσου από τους διαφόρους tour operator είναι μεγάλα παραθαλάσσια ξενοδοχεία που προσφέρουν τα πάντα στους επισκέπτες και έντονη νυχτερινή διασκέδαση για νεαρές ηλικίες, κυρίως στην περιοχή των Μαλίων που βρίσκεται σε κοντινή απόσταση.

Ο μαζικός τουρισμός όμως έχει αρνητικές επιπτώσεις στην τοπική κοινωνία της Χερσονήσου καθώς αλλοιώνει την πολιτιστική ταυτότητα της περιοχής. Η Χερσονήσος αλλά κυρίως τα Μάλια δέχονται ως επί το πλείστον Άγγλους και Σκανδιναβούς νεαρής ηλικίας, που στόχος τους είναι η μεγάλη κατανάλωση αλκοόλ και την ασύδοτη διασκέδαση. Επιπλέον λόγω της έντονης νυχτερινής διασκέδασης τα επίπεδα του θορύβου το καλοκαίρι από τα νυχτερινά καταστήματα είναι υψηλά. Επίσης, υπάρχει περιβαλλοντική επιβάρυνση με την οποία υποβαθμίζεται το επίπεδο ζωής των κατοίκων της περιοχής. Εκτός αυτού, η συντριπτική πλειοψηφία των τουριστών στην περιοχή δείχνει αδιαφορία απέναντι στην τοπική παράδοση και τον λαϊκό πολιτισμό. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η αδιαφορία των περισσότερων τουριστών για τον διεθνούς φήμης αρχαιολογικό χώρο της Κνωσού, καθώς επίσης και για το ανάκτορο των Μαλίων. Επιπλέον η παραδοσιακή σύνδεση της τοπικής κοινωνίας με την γεωργία και την κτηνοτροφία και τα τοπικά επαγγέλματα εξαφανίζονται στο πέρασ των χρόνων λόγω του μαζικού τουρισμού. Αυτό συμβαίνει γιατί οι νέοι της περιοχής επιλέγουν να ασχοληθούν αποκλειστικά με τον τουρισμό καθώς στην περίπτωση της Χερσονήσου και των Μαλίων προσφέρει γρήγορο χρήμα. Έτσι φτάνουμε στο σημείο ολόκληρη σχεδόν η τοπική κοινωνία να εξαρτάται σχεδόν αποκλειστικά από τον τουρισμό. Είναι λοιπόν εμφανές ότι περιοχές όπως η Χερσονήσος και τα Μάλια, που έχουν επενδύσει κατά βάση στον τουρισμό, βρίσκονται αντιμέτωπες με τον κίνδυνο της πολιτιστικής και περιβαλλοντικής αλλοίωσης καθώς επίσης και της οικονομικής κατάρρευσης, εφόσον εισέλθουν σταδιακά σε φάσεις πτώσης και μαρασμού (Ακούλογλου, 2011).

5.4 ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: ΣΚΙΑΘΟΣ

Η Σκιάθος είναι το μοναδικό νησί των Σποράδων που προσφέρει έντονη νυχτερινή διασκέδαση και στηρίζεται στο μαζικό τουρισμό. Το τουριστικό προϊόν της περιοχής εστιάζει στη νυχτερινή διασκέδαση, καθώς επίσης και στις παραλίες του νησιού. Ο συνδυασμός αυτών των δύο χαρακτηριστικών έχει κάνει το νησί ένα από τα πιο δημοφιλή, για αυτό το λόγο και επιλέγεται κάθε χρόνο από πολλούς νέους για τις καλοκαιρινές τους διακοπές. Η συγκέντρωση του μαζικού τουρισμού στην περιοχή συνέβαλε στη σημαντική ενίσχυση της τοπικής οικονομίας αλλά παράλληλα συντέλεσε και στην πολιτιστική αλλοίωση της Σκιάθου.

Τα αποτελέσματα της έρευνας σε συνδυασμό με τις απόψεις των κατοίκων της περιοχής καταδεικνύουν ότι αλλοίωση της πολιτιστικής ταυτότητας του νησιού οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στον μαζικό τουρισμό. Το φαινόμενο αυτό δεν εμφανίστηκε ξαφνικά αλλά εκδηλώθηκε σε διάφορα στάδια ακολουθώντας τους ρυθμούς ανάπτυξης του μαζικού τουρισμού στο νησί. Αυτή η μορφή τουρισμού σταδιακά αλλοίωσε την πολιτιστική ταυτότητα της Σκιάθου με χαρακτηριστικό παράδειγμα το Κάστρο που αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα αξιοθέατα της περιοχής και σύμφωνα με τους κατοίκους επισκέπτεται μικρός αριθμός τουριστών (η επίσκεψη σε αυτό γίνεται κυρίως από μεγαλύτερες ηλικίες και οικογένειες που βρίσκονται στο νησί Ιούνιο και Σεπτέμβριο). Ένα ακόμη βασικό στοιχείο της πολιτιστικής ταυτότητας της Σκιάθου είναι το μουσείο Παπαδιαμάντη που και αυτό δεν επισκέπτεται μεγάλος αριθμός τουριστών. Φαίνεται ότι τα πολιτιστικά αξιοθέατα της περιοχής παραμελούνται από την πλειοψηφία των τουριστών ενώ η επίσκεψη σε αυτά γίνεται σε συγκεκριμένους περιόδους και για συγκεκριμένες ηλικιακές ομάδες.

Ωστόσο, και οι κάτοικοι του νησιού θεωρούν ότι δεν υπάρχει ενημέρωση στους επισκέπτες για τα πολιτιστικά αξιοθέατα που μπορεί να επισκεφθεί κάποιος επισκέπτης όταν βρεθεί στο νησί. Σύμφωνα με τα λεγόμενά τους ‘αυτός που θέλει να δει τα πολιτιστικά αξιοθέατα θα πρέπει να ψάξει μόνος του για αυτά καθώς η ενημέρωση για αυτά δεν υπάρχει’. Η νυχτερινή διασκέδαση και τα beach bar που προσφέρει το νησί ως αντιπροσωπευτικής εικόνας της Σκιάθου, δεν ικανοποιεί τους μόνιμους κατοίκους της καθώς βάσει των ερωτηματολογίων θέλουν να αλλάξει αυτή η εικόνα.

Όπως αναφέραμε και στην αρχή του κεφαλαίου η πολιτιστική κληρονομιά είναι η γλώσσα, η θρησκεία και η κάθε μορφή τέχνης, οι παραδοσιακές ασχολίες, οι γιορτές

και τα πανηγύρια, τα πολιτιστικά αξιοθέατα όπως τα μουσεία και οι αρχαιολογικοί χώροι κ.α. Για αυτό το λόγο και στην περιοχή της Σκιάθου η πολιτιστική αλλοίωση είναι άμεσα συνυφασμένη και με την ίδια την καθημερινότητα των κατοίκων και την σταδιακή απομάκρυνσή της από τις τοπικές παραδόσεις. Έτσι οι επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού στη Σκιάθο παρουσιάζουν αναλογίες με τις αντίστοιχες στον Λαγάνα και την Χερσόνησο-Μάλια. Η δημιουργία μεγάλων ξενοδοχειακών μονάδων σε όλες τις παραπάνω περιοχές συμβάλλει στην αλλοίωση του τοπικού χαρακτήρα της περιοχής και συμβάλλει στην υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος καθώς μεγάλες εκτάσεις αποψιλώνονται. Μια μεγάλης κλίμακας ξενοδοχειακή μονάδα κατασκευάζεται τα τελευταία χρόνια στη Σκιάθο σε κοντινή απόσταση από την περιοχή που βρίσκεται η παραλία Μπανάνα και οι Κουκουναριές. Επίσης καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος έχουν ανοίξει στην περιοχή τα οποία όμως δεν αντιπροσωπεύουν την τοπική κουζίνα.

5.4.1 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ

Με βάση τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την έρευνα μέσω των ερωτηματολογίων η Σκιάθος θα πρέπει να υιοθετήσει ένα εξειδικευμένο στρατηγικό σχέδιο μάρκετινγκ που θα συμβάλλει στη διαφοροποίηση της εικόνας της περιοχής ως τουριστικού προορισμού και παράλληλα στην προσέγγιση εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Ως εκ τούτου η περιοχή θα πρέπει να δώσει έμφαση σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού (αθλητικός τουρισμός αναψυχής, θρησκευτικός τουρισμός, θαλάσσιος τουρισμός, πολιτιστικός τουρισμός, εκπαιδευτικός τουρισμός, συνεδριακός τουρισμός, εκπαιδευτικός).

Συγκριτικό πλεονέκτημα αποτελεί η γλωρίδα και η πανίδα του νησιού καθώς όπως είδαμε και στο 3ο κεφάλαιο υπάρχουν πολλά σημεία φυσικού κάλους στην περιοχή, ένα από τα οποία είναι το δάσος των Κουκουναριών το οποίο θα μπορούσε να αξιοποιηθεί μέσω των μονοπατιών της περιοχής για περπάτημα και ποδηλατικές διαδρομές οργανωμένες ή αυτόνομες. Ένα άλλο στοιχείο της Σκιάθου που δεν έχει αξιοποιηθεί επαρκώς είναι ο πολιτισμός της περιοχής. Για την ενίσχυση του πολιτιστικού τουρισμού

θα πρέπει να ενισχυθούν με τη σειρά τους οι πολιτιστικοί χώροι του νησιού όπως το μουσείο του Παπαδιαμάντη, το Κάστρο και το Πολιτιστικό κέντρο Μπούρτζι.

Επίσης, υπάρχει το περιθώριο ανάπτυξης και άλλων, εναλλακτικών μορφών τουρισμού στο νησί, όπως για παράδειγμα ο θρησκευτικός τουρισμός καθώς υπάρχουν πολλές μονές στη Σκιάθο. Άλλες μορφές εναλλακτικού τουρισμού που μπορούν να αναπτυχθούν είναι ο αθλητικός τουρισμός όπου οι τουρίστες θα συμμετέχουν σε αθλητικές εκδηλώσεις ή διαγωνισμούς, ο θαλάσσιος τουρισμός, που περιλαμβάνει ένα εύρος δραστηριοτήτων με επίκεντρο τη θάλασσα όπως η ναύλωση σκαφών, δημοφιλή ταξίδια με κρουαζιέρες κ.τ.λ. Ακόμη, η Σκιάθος έχει τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη συνεδριακού τουρισμού, μία μορφή τουρισμού άμεσα συνδεδεμένη με την οργάνωση και συμμετοχή σε συνέδρια, σεμινάρια και εκθέσεις. Μία ακόμα μορφή εναλλακτικού τουρισμού είναι και ο εκπαιδευτικός τουρισμός, που απευθύνεται κυρίως στις νεανικές ηλικίες, με βασικό σκοπό την απόκτηση ειδικών γνώσεων και νέων εμπειριών. Η αξιοποίηση όλων των παραπάνω εναλλακτικών μορφών τουρισμού μελλοντικά θα συντελέσει και στην ανανέωση του κύκλου ζωής του τουριστικού προϊόντος.

Ο βιωματικός τουρισμός που ήδη υπάρχει στην περιοχή είναι ένας από τους παράγοντες που θα συμβάλλουν στη διαφοροποίηση της εικόνας της περιοχής ως τουριστικού προορισμού καθώς μέσα από αυτόν οι τουρίστες θα βιώσουν την εμπειρία του να επισκεφθεί κάποιος της Σκιάθου αλλά όχι με βασικό στόχο την νυχτερινή διασκέδαση. Ωστόσο, για τη διαφοροποίηση της εικόνας της περιοχής ως τουριστικού προορισμού θα πρέπει να υπάρχει συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων φορέων, όπως του δήμου, των τοπικών φορέων και συλλόγων, των κατοίκων και επιχειρηματιών.

Σε αυτό θα συμβάλλουν:

Η προβολή της περιοχής μέσω των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης με τη δημιουργία διάφορων διαφημιστικών σποτ, που θα εστιάζουν στα χαρακτηριστικά της περιοχής που έχουν παραμεληθεί και που αντιπροσωπεύουν τους κατοίκους όπως η παράδοση, τα ήθη και έθιμα, το φυσικό τοπίο.

Η δημιουργία 'περιπτέρου ενημέρωσης' στο λιμάνι της περιοχής όπου θα μπορεί να βρει εκεί κανείς διαφημιστικό υλικό και χάρτες με προτεινόμενα σημεία της Σκιάθου για επίσκεψη. Θα είναι επίσης χρήσιμο για τις νεαρές ηλικίες το διαφημιστικό υλικό να

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Βασικός στόχος της παρούσας έρευνας ήταν να εξετάσει μέσα από τις απαντήσεις των μόνιμων κάτοικων της Σκιάθου και σε συνδυασμό με τη βιβλιογραφική ανασκόπηση εάν και σε ποιο βαθμό ο μαζικός τουρισμός συμβάλλει στην πολιτιστική αλλοίωση του νησιού. Μέσα από τις απαντήσεις που δόθηκαν καταδεικνύεται ότι ο μαζικός τουρισμός ενοχοποιείται για τη μερική αλλοίωσης της πολιτιστικής ταυτότητας της περιοχής. Μάλιστα, το φαινόμενο αυτό άρχισε να εκδηλώνεται ήδη από τη δεκαετία του 1990 και μετά για να κορυφωθεί στις δυο τελευταίες δεκαετίες.

Ο μαζικός τουρισμός αντιπροσωπεύεται καλύτερα στη Σκιάθο από τα "στίφη" νεαρών τουριστών που κατακλύζουν κάθε καλοκαίρι το νησί επιζητώντας τη νυχτερινή διασκέδαση. Ωστόσο η κατηγορία αυτή τουριστών δεν ενδιαφέρεται για τον πολιτισμό μιας περιοχής κάτι που φαίνεται και από το γεγονός ότι παρά το ότι ο μεγαλύτερος αριθμός πολιτιστικών μνημείων βρίσκονται στα βόρεια του νησιού (Χάρτης 2) είναι σε σημεία που απέχουν αρκετά από τις διάφορες ξενοδοχειακές μονάδες του Σκιάθου που βρίσκονται κυρίως στην Χώρα και στα νότια παράλια του νησιού μέχρι τις Κουκουναριές, Επίσης, ο μαζικός τουρισμός έχει τα τελευταία χρόνια δυσμενείς επιπτώσεις τόσο για τους κατοίκους (υποβάθμιση της ζωής τους) όσο και για το φυσικό περιβάλλον. Η αλλοτρίωση στην παράδοση και τις τοπικές συνήθειες των Σκιαθιτών είναι εμφανής τα τελευταία χρόνια τόσο στο μονοδιάστατο τρόπο απασχόλησής τους στον τουριστικό τομέα όσο και στο ότι αρχίζουν να λησμονούν τις παραδόσεις τους Για παράδειγμα, πολλοί κάτοικοι σταμάτησαν να ασχολούνται με αγροτικές εργασίες, πολλά προϊόντα που θα μπορούσαν να παράγονται στο νησί και να έχουν τοπικό χαρακτήρα εισάγονται από έξω, ενώ παρά τον μεγάλο αριθμό ελαιόδεντρων το νησί δεν λειτουργεί πλέον ελαιολατοβείο και οι κάτοικοι συνεργάζονται με την Γλώσσα Σκοπέλου για την παραγωγή του λαδιού.

Ένας τομέας ο οποίος έχει παραμεληθεί, εάν και διαθέτει όλες τις προϋποθέσεις για να σημειώσει ανάπτυξη, είναι εκείνος του εναλλακτικού τουρισμού. Αρκετές μορφές εναλλακτικού τουρισμού μπορούν να αναπτυχθούν στη Σκιάθο λόγω της πλούσιας πολιτιστικής κληρονομιάς και της βλάστησης του νησιού. Ο εναλλακτικός τουρισμός μπορεί να αποτελέσει μοχλό στην περαιτέρω ανάπτυξη του νησιού καθώς ο μαζικός

τουρισμός, ο οποίος συνδέεται και με τον κύκλο ζωής ενός τουριστικού προορισμού (και στην περίπτωση της Σκιάθου βρίσκεται στο στάδιο ανάμεσα στην εδραίωση και τον μαρασμό) παρά την προσωρινή ανάπτυξη οδηγεί τελικά ένα νησί στο μαρασμό (Butler, 1980).

Αντίθετα, ο εναλλακτικός τουρισμός μπορεί να οδηγήσει στην αειφόρο ανάπτυξη της Σκιάθου και για αυτό το λόγο θα πρέπει να αποτελέσει μία από τις προτεραιότητες του επόμενου στρατηγικού σχεδιασμού για την τουριστική ανάπτυξη του νησιού η οποία όμως θα συμπεριλαμβάνει και δράσεις για την προστασία και την ανάδειξη του πολιτισμού και του φυσικού περιβάλλοντος της Σκιάθου.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Εικόνα 7: Κατάστημα στον πεζόδρομο Παπαδιαμάντη

Πηγή: προσωπικό αρχείο

Εικόνα 8: Κατάστημα ένδυσης στο κέντρο της χώρας

Πηγή: προσωπικό αρχείο

Εικόνα 9: Πλακόστρωτο στενό στην χώρα της Σκιάθου

Πηγή: προσωπικό αρχείο

Εικόνα 10: Κατάστημα στην χώρα της Σκιάθου

Πηγή: προσωπικό αρχείο

Διάγραμμα 1.

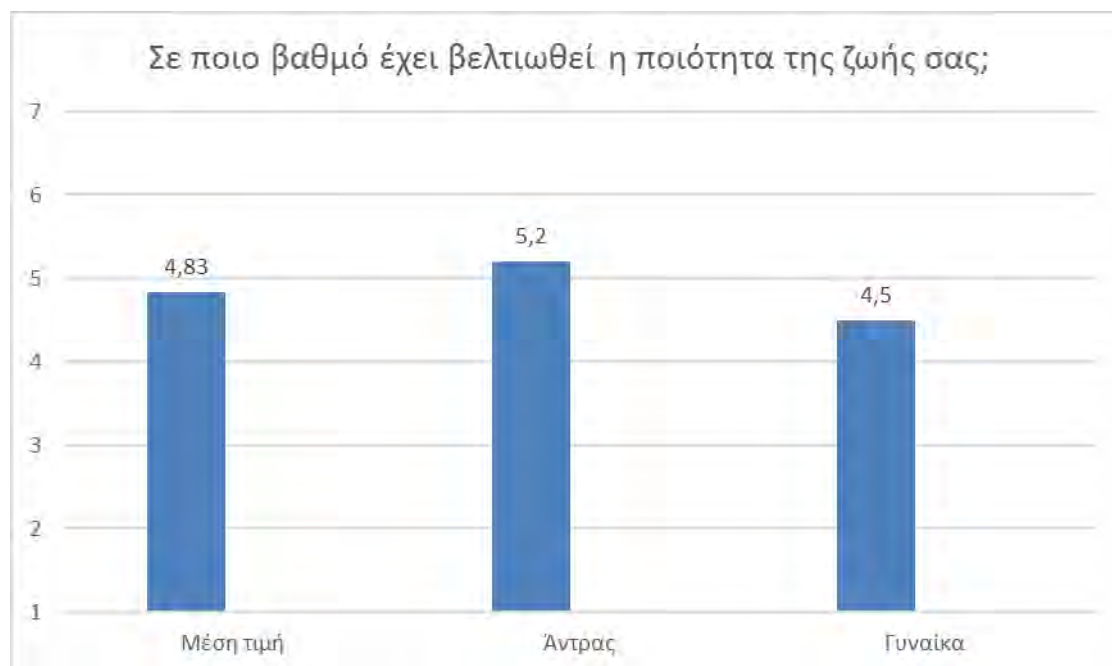
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 2.

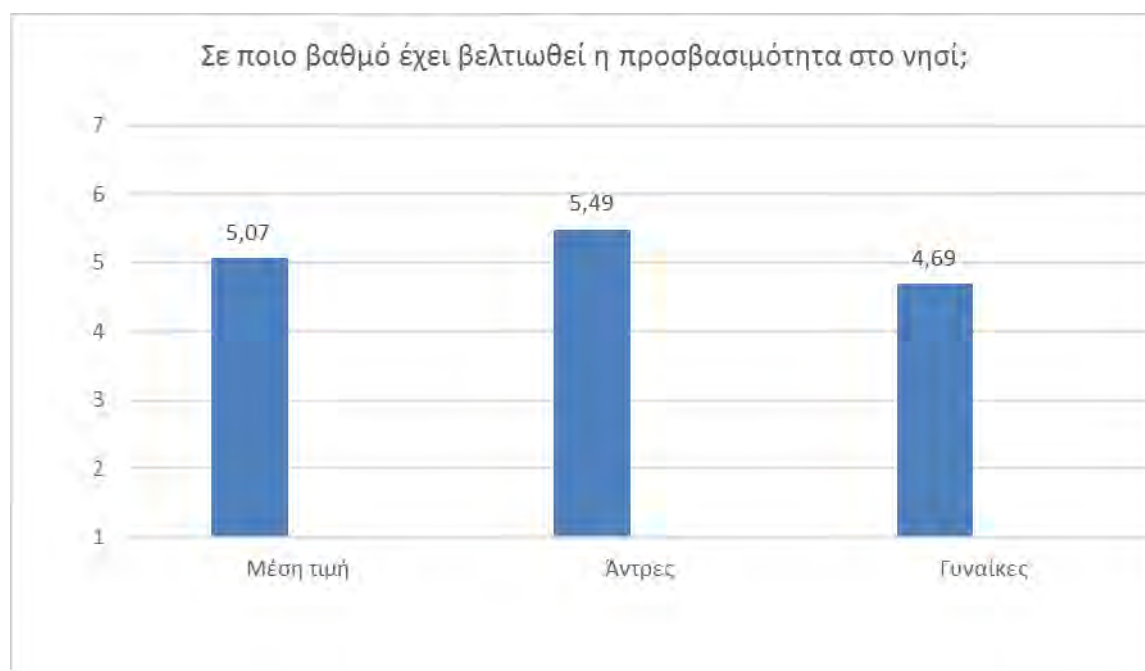
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.

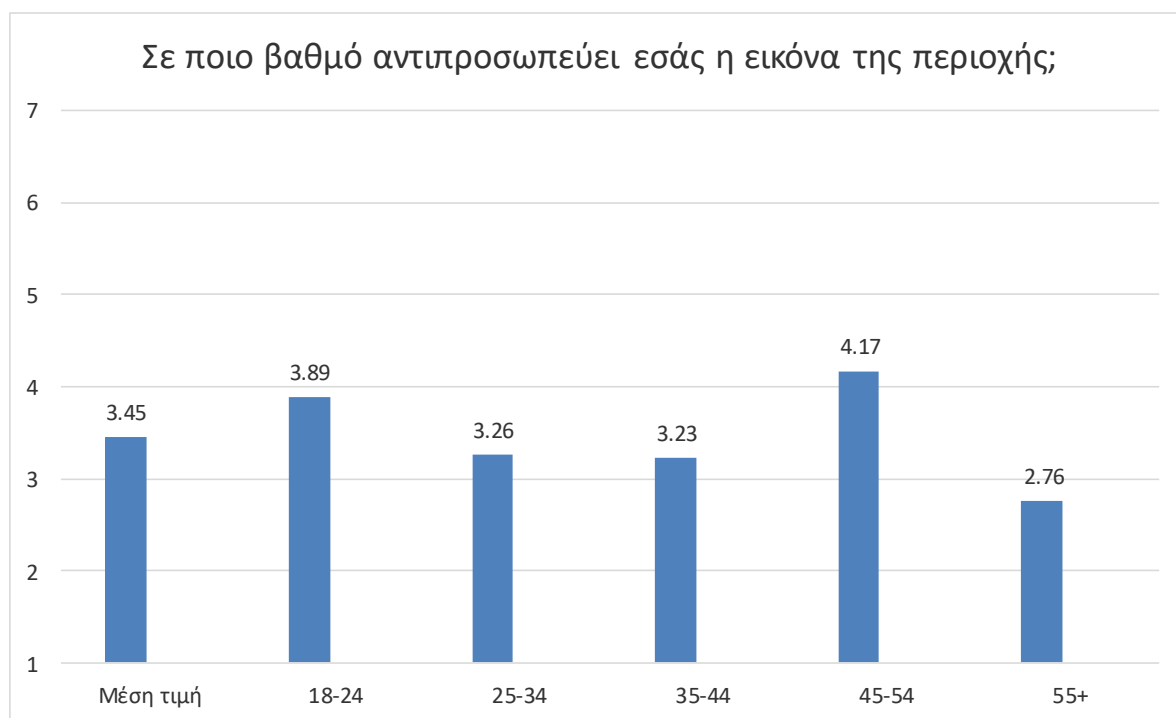
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 4.

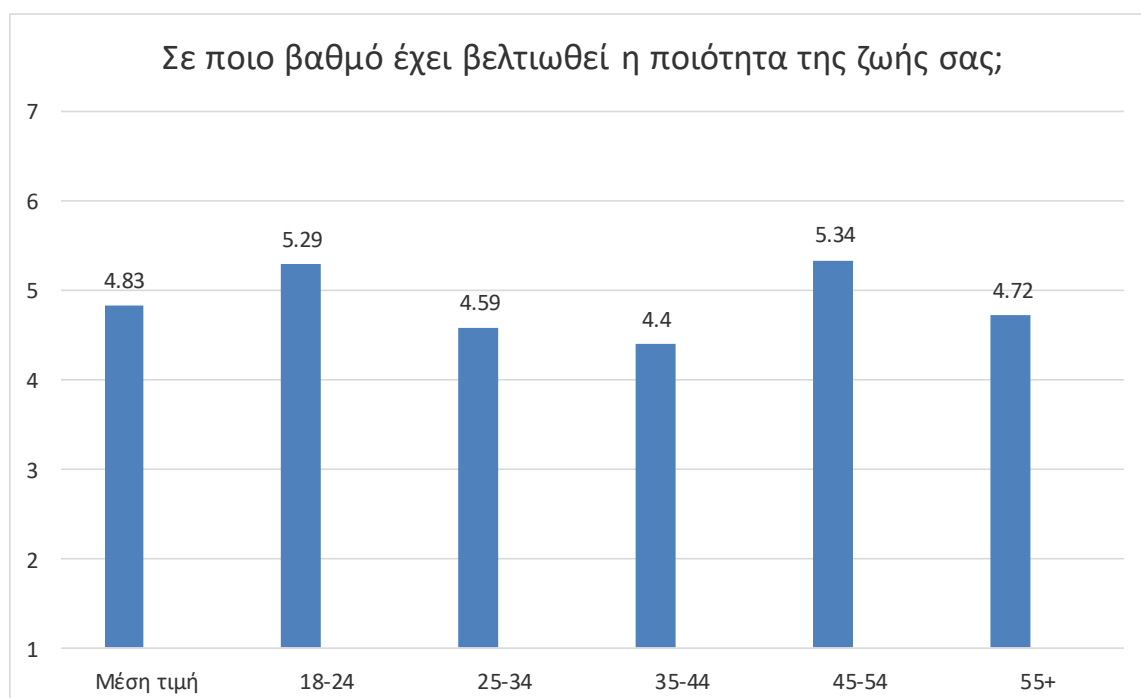
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 5.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 6.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 7.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ & ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΔΜΠΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΘΕΜΑ: ΑΛΛΟΙΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΣΚΙΑΘΟΥ ΛΟΓΩ
ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Σκοπός της παρούσας έρευνας: Το ερωτηματολόγιο γίνεται στο πλαίσιο απόκτησης Μεταπτυχιακού Διπλώματος στο αντικείμενο Σχεδιασμός και Ανάπτυξη Τουρισμού και Πολιτισμού του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Μελετάται η αντίληψη των μόνιμων κατοίκων σχετικά με την αλλοίωση της πολιτισμικής ταυτότητας του νησιού λόγω του τουρισμού. Οι απαντήσεις θα χρησιμοποιηθούν μόνο για ακαδημαϊκούς λόγους.

1^ο ΜΕΡΟΣ: ΠΡΟΦΙΛ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ

A1: Φύλο

Ανδρας 1 / Γυναίκα 2

A2: Ηλικία

18-24 1 / 25-34 2 / 35-44 3 / 45-54 4 / 55-64 5 / 65 + 6

A3: Οικογενειακή Κατάσταση

Άγαμος 1 / Άγαμος Δ 2 / Ευγμένος/η Χήρ 3 / Ά 4

A4: Οικογενειακό Εισόδημα

0-10.000 1 / 10.000-20.000 2 / 20.000-30.000 3 / 30.000+ 4

A5: Επίπεδο Εκπαίδευσης

Δημοτικό 1 / Γυμνάσιο 2 / Λ 3 / Λύκειο 4 / ΤΕΙ 5 / Πανεπιστημιακό 6

A6: Ιδιότητα

Δ.Υ 1 / ΥΠ 2 / Ε 3 / Συντ 4 / Άνεργος 5 / Άλο 6

2^ο ΜΕΡΟΣ: ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

IMAG1: Ποιες ηλικίες πιστεύετε ότι προσεγγίζει το νησί;

18-24 1 -34 35 2 45-54 3 64 65 4 5 6

IMAG2: Τι διακοπές πιστεύετε ότι προσφέρει το νησί;

.....

Παρακαλώ να απαντήσετε στις ερωτήσεις χρησιμοποιώντας μια κλίμακα από 1 έως 7, με το 1 να σημαίνει Απόλυτα καθόλου και το 7 να σημαίνει Απόλυτα πολύ.

IMAG3: Η εικόνα της περιοχής σας έχει αλλάξει τα τελευταία χρόνια λόγω του τουρισμού;

Απόλυτα καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Απόλυτα πολύ
--------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

IMAG4: Σε ποιο βαθμό η εικόνα της περιοχής σας αντιπροσωπεύει την πολιτισμική ταυτότητα του νησιού;

Απόλυτα καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Απόλυτα πολύ
--------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

IMAG5: Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι ο τουρισμός έχει αλλοιώσει την πολιτισμική ταυτότητα της περιοχής σας;

Απόλυτα καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Απόλυτα πολύ
--------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

IMAG6: Θεωρείτε ότι η εικόνα της περιοχής θα πρέπει να αλλάξει;

Απόλυτα καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Απόλυτα πολύ
--------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

IMAG7: Σε ποιο βαθμό αντιπροσωπεύει εσάς η εικόνα της περιοχής σας;

Απόλυτα καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Απόλυτα πολύ
--------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

3^ο ΜΕΡΟΣ: ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΥΞΗΜΕΝΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ

EF1: Σε ποιο βαθμό επηρεάζει την τοπική οικονομία η τουριστική δραστηριότητα τους καλοκαιρινούς μήνες;

Απόλυτα καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Απόλυτα πολύ
--------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

EF2: Σε ποιο βαθμό δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας;

Απόλυτα καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Απόλυτα πολύ
--------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

EF3: Σε ποιο βαθμό υπάρχει βελτίωση των υποδομών συγκοινωνίας;

Απόλυτα καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Απόλυτα πολύ
--------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

EF4: Σε ποιο βαθμό υπάρχει επικοινωνία με τους τουρίστες;

Απόλυτα καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Απόλυτα πολύ
--------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

EF5: Σε ποιο βαθμό έχει βελτιωθεί η ποιότητα της ζωής σας;

Απόλυτα καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Απόλυτα πολύ
--------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

EF6: Σε ποιο βαθμό έχει βελτιωθεί η προσβασιμότητα στο νησί ;

Απόλυτα καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Απόλυτα πολύ
--------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

4^οΜΕΡΟΣ:ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Κατά την γνώμη σας σε ποιο βαθμό τα παρακάτω χαρακτηριστικά συνδέονται με την εικόνα της περιοχής σας.

(Ταξινομείται με 1 το πιο σημαντικό και 5 το λιγότερο)

C_IMAGE1: Φιλοξενία	
C_IMAGE2: Περιβάλλον	
C_IMAGE3:Αξιοθέατα/Ιστορία	
C_IMAGE4: Διασκέδαση	
C_IMAGE5: Φαγητό	

Ευχαριστώ πολύ για το χρόνο σας !!

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ**Ελληνόγλωσση**

Ακούλογλου, Η. (2011) Στρατηγικός σχεδιασμός τουριστικών προορισμών. Η περίπτωση της Χερσονήσου Ηρακλείου, Πειραιάς: Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας Τμήμα Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων.

Βαρβαρέσος Στ. (2000). Τουρισμός: έννοιες, μεγέθη, δομές. Η ελληνική πραγματικότητα. Αθήνα, εκδ. Προπομπός.

Βελισσαρίου, Ε. (2000). Μάνατζμεντ Ειδικών και Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού, ΕΑΠ, Πάτρα

Δανελάκης, Μ., 2004, ‘ Ο τουρισμός στη Χερσόνησο. Τουριστική ανάπτυξη Χερσονήσου Κρήτης ’, Χίος: Πανεπιστήμιο Αιγαίου-Σχολή Επιστήμων της Διοίκησης.

Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό (ΕΠΧΣΑΑ Τουρισμού) (2009/2013) ΦΕΚ 3155/Β/12.12.2013

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (2011). Θεσσαλία - Στερεά Ελλάδα - Ήπειρος 2007-2013 «Έργο: Σχέδιο Μάρκετινγκ για την Τουριστική Προβολή Περιφέρειας Θεσσαλίας », Θεσσαλία.

Εφημερής της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας Τεύχος Δεύτερο (11 Ιουνίου 2009).

Ζλατούδης, Α. (2009) Διαχείριση νησιωτικών τουριστικών προορισμών: Η περίπτωση της νήσου Σκιάθου, Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία, ΠΜΣ Πολεοδομία-Χωροταξία, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος

Κοκκώσης Χ. , Τσάρτας Π. και Γκρίμπα Ε. ,(2011)., «Ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού», Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.

Κουτσοβασίλη, Ι. (2015) Προστασία και ανάδειξη του μεσογειακού τοπίου για τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη του νησιωτικού χώρου: το παράδειγμα της Σκιάθου, Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία, ΠΜΣ Πολεοδομία-Χωροταξία, Τμήμα

Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος.

Κυριαζή, Ν. (2011)., Η Κοινωνιολογική Έρευνα: Κριτική Επισκόπηση των Μεθόδων και των Τεχνικών. Αθήνα: Πεδίο, σελ, 47-510.

Μανωλιά, Χ. (2000)., Ανάπτυξη της Θράκης: Η παράμετρος πολιτισμός, Ταμείον Θράκης, (2000) « Θράκη-Βαλκάνια,2000μ.Χ», Πρακτικά διήμερος σε Ξάνθη, Σάπες και Αλεξανδρούπολη, Νοέμβριος 1997, Ξάνθη.

Μονεμβασίτου, Α., (2007) do.co.mo.mo.: Μοντερνισμός και αρχιτεκτονική εκπαίδευση, Future.

Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Μαγνησίας (NAM) (2010) Ανάπτυξη μεθοδολογίας για την εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας τουριστικής ανάπτυξης του Πηλίου και των Βορείων Σποράδων, φορέας υλοποίησης: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας: Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Εργαστήριο Περιφερειακής Οικονομικής Ανάλυσης και Πολιτικής, επιστημονικός υπεύθυνος: Πετράκος Γ., Βόλος

Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Μαγνησίας (2010). Δ/Νση Προγραμματισμού & Ανάπτυξης Τμήμα Ευρωπαϊκών Προγ/των & Νομικών Προσώπων «Προγραμματικές συμβάσεις που συνήψε η Ν.Α. Μαγνησίας με διάφορους φορείς από 1-1-07 έως σήμερα», Βόλος

Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού/ World Tourism Organisation (1994). National and Regional Planning, Methodologies and case Studies

Περιφέρεια Θεσσαλίας (2011) Σχέδιο marketing για την τουριστική προβολή της Περιφέρειας Θεσσαλίας, στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος “Θεσσαλία-Στερεά Ελλάδα-Ήπειρος 2007-2013” [διαθέσιμο στο www.thessalia-espa.gr/news/item/download/19_d7db9426e1f11b749808982c4fd3643f]

Περιφέρεια Θεσσαλίας (2014) Περιφερειακό επιχειρησιακό πρόγραμμα Θεσσαλίας 2014-2020 [διαθέσιμο στο <http://www.thessalia-espa.gr/2014-2020/pep2014>]

Runia P ., Wahl F ., Geyer O., Thewiben C ., (2014) « Μάρκετινγκ: διαδικασίες και πρακτικές », εκδόσεις ΠΡΟΠΟΜΠΟΣ 3^η έκδοση, Αθήνα.

2η ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΠΕΠ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ 2014-2020 «Σχέδιο Αξιολόγησης ΠΕΠ Θεσσαλίας 2014 – 2020 Λάρισα», (19 Οκτωβρίου 2016).

Τα Νέα (2014) Η Ελλάδα χωρίς μυστικά: Σποράδες, ειδική έκδοση για την εφημερίδα Τα Νέα, Αθήνα: Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη Ιστοσελίδα

Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος, Περιφερειακό Τμήμα Μαγνησίας (ΤΕΕ Μαγνησίας) (2013) Μελέτη πρότασης για τη διατήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς στους οικισμούς των Β. Σποράδων: Σκιάθος [διαθέσιμο στο <http://www.teemag.gr/ftp/2013/skiathos1.pdf>]

Τομάρα, Ε. (2004) Έρευνα μάρκετινγκ τουριστικών προορισμών: Άξονες τουριστικής ανάπτυξης της Σκιάθου, Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία, ΠΜΣ Διοίκηση τουριστικών επιχειρήσεων, Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων: Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Πειραιάς

Τσάρτας, Π. (1996) Τουριστικός Τομέας – Πολιτική και Κοινωνιολογία της Τουριστικής Ανάπτυξης, Πάτρα.

Υπουργείο Ανάπτυξης (2013) «Μελέτη Τουριστικής Ανάπτυξης Περιφέρειας Θεσσαλίας».

Φιλότης (2014), Φιλότης - Βάση Δεδομένων για την Ελληνική Φύση, <http://filotis.itia.ntua.gr/home/>

Δήμος Σκιάθου (2017).

Λιμεναρχείο Σκιάθου (2017).

Αερολιμένας Σκιάθου (2018).

Ξενόγλωσση

Bryman, A. (1988). Quantity and quality in social research. London: Routledge, pp 15.

Butler, R., (1980), 'The concept of the tourist area life-cycle of evolution: implications for management of resource', Canadian Geographer, vol. 24, issue 1, pp.5-12.

Churchill, G., (1979). A paradigm for developing better measures of marketing constructs. Journal of Marketing Research, 16:64-73

Goeldner, C. & Ritchie, J. (2006). *Tourism: Principles, Practices, Philosophies*. Tenth Edition, Hoboken, Wiley.

Green P., & Rao V. (1970) Rating scales and information recovery. How many scales and response categories to use? *Journal of Marketing*, 34:33-39

Horner, S. & Swarbrooke, J. (2004). *International Cases in Tourism Management*. Elsevier Butterworth-Heinemann.

Krippendorf, J. (1987) *The holidaymakers: Understanding the impact of leisure and travel*, Oxford: Butterworth-Heinemann.

Miller, G. (1956) The magical number seven, plus or minus two: some limits on our capacity for processing information. *Psychol Rev*, 63:81-97

Ogbonna, E., & Harris, L. C. (2000), Leadership style, organizational culture and performance: Empirical evidence from UK companies, *International Journal of Human Resource Management*, 11(4), pp. 766-788.

Sharpley, R. (2002) The challenges of economic diversification through tourism: the case of Abu Dhabi. Διαθέσιμο στο: <https://doi.org/10.1002/jtr.378>. [Τελευταία πρόσβαση 27/05/2018].

Spooren, P., Mortelmans, D., & Denekens, J. (2007) Student evaluation of teaching quality in higher education: development of an instrument based on 10 Likert-scales, *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 32 (6): 667-79

Symonds, P. (1924) On the loss of reliability in ratings due to coarseness of the scale. *J Exp Psychol*, 7:456-461

Towner, J. (1985). The grand tour: A key phase in the history of tourism. Διαθέσιμο στο: [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(85\)90002-7](https://doi.org/10.1016/0160-7383(85)90002-7). [Τελευταία πρόσβαση 27/05/2018].

Ιστοσελίδα

Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης (2017): <http://eepf.gr/>

Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ) (2003) Μελέτη τουριστικής ανάπτυξης περιφέρειας Θεσσαλίας, σελ, 17-21 [διαθέσιμο στο <http://www.mintour.gov.gr/el/Statistics/meletes/>]

Δήμος Σκιάθου (2018): <http://www.skiathos.gr/>